

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Bakalářská diplomová práce

Olomouc 2024

Markéta Pechová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

HODNOCENÍ PŘÍSTUPU ČESKÉHO STÁTU KE ZVLÁDNUTÍ
UKRAJINSKÉ UPRCHLICKÉ KRIZE

Bakalářská diplomová práce

Studijní program: migrační studia

Autor: Markéta Pechová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Daniel Topinka, Ph.D.

Olomouc 2024

Příloha č. 1 **Čestné prohlášení**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou prací na téma „HODNOCENÍ PŘÍSTUPU ČESKÉHO STÁTU KE ZVLÁDNUTÍ UKRAJINSKÉ UPRCHLICKÉ KRIZE“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 1.4.2024

Anotace

Jméno a příjmení:	<i>Markéta Pechová</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Studijní program:	<i>Migrační studia</i>
Studijní program obhajoby práce:	<i>Kulturní antropologie</i>
Vedoucí práce:	<i>Doc.PhDr. Daniel Topinka, Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Hodnocení přístupu českého státu ke zvládnutí ukrajinské uprchlické krize
Anotace práce:	Válka na Ukrajině způsobená vstupem ruských vojsk na ukrajinské území v únoru 2022 donutila statisíce lidí opustit své domovy. Česká republika přijala přes čtyři sta tisíc ukrajinských uprchlíků. Jedná se o mimořádnou humanitární krizi, která nemá pro českou společnost obdoby. Cílem bakalářské práce je popsat a vyhodnotit kroky českého státu při zvládnutí ukrajinské uprchlické krize. První část práce se věnuje především legislativě, kterou vláda v souvislosti s příchodem uprchlíků přijala. Druhá část je zaměřena na proces začleňování uprchlíků do české společnosti. Podmínky vytvořené pro uprchlíky v oblasti bydlení, trhu práce, nebo vzdělávání, měly přispět k úspěšnému integračnímu procesu. Závěrečná část práce se zabývá hodnocením stavu integrace po prvním roce od vypuknutí konfliktu a je doplněna názory a doporučeními odborníků na migraci a integraci.
Klíčová slova:	Migrace, migrant, uprchlík, cizinec, integrace, Lex Ukrajina, dočasná ochrana, azyl, dodatková ochrana
Title of Thesis:	Evaluation of the Czech state approach to the management of the Ukrainian refugee crisis

Annotation:	The war in Ukraine caused by the entry of Russian troops into Ukrainian territory in February 2022 forced hundreds of thousands of people to leave their homes. The Czech Republic has accepted over four hundred thousand Ukrainian refugees. This extraordinary humanitarian crisis is unprecedented for Czech society. The aim of the bachelor's thesis is to describe and evaluate the steps taken by the Czech state in managing the Ukrainian refugee crisis. The first part of the thesis is mainly devoted to the legislation adopted by the government in connection with the arrival of refugees. The second part is focused on the process of integrating refugees into Czech society. The conditions created for refugees in the area of housing, the labour market, or education should contribute to a successful integration process. The final part of the thesis brings the assessment of the state of integration after the first year since the outbreak of the conflict. This part is supplemented with the opinions and recommendations of experts on migration and integration.
Keywords:	Migration, migrant, refugee, foreigner, integration, Lex Ukraine, temporary protection, asylum, additional protection
Názvy příloh vázaných v práci:	Příloha č. 1 Čestné prohlášení Příloha č. 2 Anotace
Počet literatury a zdrojů:	32
Rozsah práce:	43 s. (72 924 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod	7
1 Ukrajinská uprchlická krize.....	9
1.1 Okolnosti příchodu uprchlíků do České republiky	9
1.2 Vymezení pojmů z oblasti migrace	9
1.2.1 Migrace, migrant	9
1.2.2 Uprchlík.....	10
1.2.3 Cizinec	10
1.2.4 Mezinárodní ochrana.....	10
1.2.5 Azyl.....	11
1.2.6 Doplnková ochrana.....	11
1.2.7 Dočasná ochrana	11
1.2.8 Integrace	12
2 Dynamika příchodu uprchlíků do ČR, počty a demografická struktura v prvním roce po vypuknutí válečného konfliktu.....	14
2.1 Zkušenosti ČR s uprchlíky do roku 2022.....	16
3 Etapy a podmínky přijímání osob s dočasnou ochranou v první roce	17
3.1 První období (24.2.2022-30.3.2022).....	18
3.1.1 Co je Lex Ukrajina	18
3.1.2 Mezinárodní ochrana během ukrajinské migrační krize.....	19
3.1.3 Dočasná ochrana	19
3.1.4 V čem je dočasná ochrana v případě ukrajinské migrační krize výhodnější než azyl nebo doplňková ochrana?	20
3.1.5 Krajská asistenční centra pomoci Ukrajině.....	20
3.2 Druhé období (1.4.2022-30.6.2022)	21
3.3 Třetí období (1.7.2022-31.12.2022).....	22
4 Integrace	23
4.1 Výchozí podmínky a zkušenosti s integrací.....	23
4.2 Přístup českého státu k integraci cizinců.....	24
4.3 Legislativní ukotvení integrační politiky na počátku migrační krize	25
4.4 Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu	25
4.5 Stanovení strategických priorit vlády ČR ke zvládnutí uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu.....	26
5 Hodnocení integrace ukrajinských uprchlíků po dvou letech od vypuknutí konfliktu ..	28

5.1	Váleční uprchlíci v hromadných ubytovacích zařízeních v Plzeňském kraji.....	28
5.2	Integrace ukrajinských uprchlíků: rok poté, dva roky poté.....	29
5.3	IOM: Průzkumy mezi uprchlíky z Ukrajiny: Potřeby, záměry a výzvy z oblasti integrace	30
5.4	Hodnocení zvládnutí hromadného příchodu uprchlíků.....	31
5.5	Hodnocení integrace v oblasti bydlení	32
5.6	Právní status ukrajinských uprchlíků v ČR	34
5.7	Hodnocení integrace na trhu práce, uznávání pracovních kvalifikací a výuka českého jazyka	35
5.8	Hodnocení integrace v oblasti vzdělávání	36
	Závěr	38
	Literatura.....	40

Úvod

Cílem bakalářské práce je popsat a vyhodnotit postup českého státu při zvládnutí ukrajinské uprchlické krize v prvním roce od vypuknutí válečného konfliktu na Ukrajině.

V úvodu práce se zaměřím na okolnosti a dynamiku příchodu Ukrajinců do ČR v důsledku válečného konfliktu. Tato část obsahuje především statistické údaje o počtech a demografické struktuře uprchlíků v průběhu prvního roku od vypuknutí konfliktu. Množství uprchlíků je představeno v kontextu s dosavadní zkušeností ČR s imigrací, zejména uprchlickou, a s tím související legislativou a infrastrukturou pro přijímání uprchlíků v krizových situacích. Demografická struktura uprchlíků je důležitá pro pochopení podmínek pro jejich adaptaci a následnou integraci do společnosti. V této části zároveň uvedu základní pojmy z oblasti nucené migrace, které v dalším textu používám.

Hlavní část věnuji vývoji uprchlické krize v prvním roce a změnám v české legislativě v oblasti imigrace vyvolané potřebou reagovat na uprchlickou krizi. Tuto část také rozšířím o pohled na řízení ukrajinské uprchlické krize ze strany státu a budu jej kriticky reflektovat prostřednictvím hodnocení vybraných expertů z oblasti migrace. Jedná se o zhodnocení včasnosti, přiměřenosti a efektivnosti státem přijatých opatření s ohledem na potenciál, který uprchlíci pro ČR představují. Z dostupných sekundárních zdrojů zpracuji údaje o tom, co měli uprchlíci v ČR k dispozici na počátku krize, kdy nápor kulminoval, a jak se situace vyvíjela v čase. Popíšu etapy a podmínky přijímání osob s dočasnou ochranou, které stanovoval český stát. Zaměřím se na to, jaká opatření k zvládnutí situace byla v ČR přijímána v klíčových oblastech bydlení, trhu práce, vzdělávání nebo zdravotní péče a do jaké míry tato opatření podporovala nebo podporují rychlé začleňování uprchlíků do české společnosti.

Výzkumná otázka: Jaká opatření přijímala vláda České republiky v průběhu uprchlické krize a jaké podmínky vytvořila pro přijetí a adaptaci ukrajinských uprchlíků?

Jak lze přijímaná opatření hodnotit z perspektivy odborníků na migraci?

Pro vypracování bakalářské práce jsem použila sekundární analýzu založenou na studiu legislativy České republiky a Evropské unie v oblasti migrace, odborné literatury a veřejně dostupných informačních zdrojů zejména od organizací specializujících se na práci s uprchlíky. Takto získané informace jsem doplnila o názory z praxe poskytnuté odborníky na migraci. Hlavním zdrojem je relevantní legislativa pro řízení uprchlické krize, Lex Ukrajina včetně novel a souvisejících vyhlášek a dokumenty české vlády pro stanovení priorit v oblasti integrace ukrajinských uprchlíků. Řada nevládních neziskových organizací monitorovala vývoj

situace jak ze statistického pohledu, tak i z hlediska kvalitativních potřeb uprchlíků. Výsledkem jsou analýzy, hodnotící zprávy nebo studie, které ve své práci cituji a na které se odvolávám.

Rozhovory vedené s odborníky z praxe nejsou podkladem pro kvantitativní analýzu a výzkum, ale slouží pro dokreslení situace v konkrétní oblasti integrace.

1 Ukrajinská uprchlická krize

1.1 Okolnosti příchodu uprchlíků do České republiky

Ruská invaze na Ukrajinu byla zahájena 24. února 2022. Tímto krokem rozpoutalo Rusko válku, která nemá v Evropě od druhé světové války obdoby. V důsledku válečného konfliktu musely opustit své domovy miliony obyvatel, buď útekem do zahraničí nebo přesídlením v rámci Ukrajiny. V druhém případě jde o tzv. vnitřně vysídlené osoby. Přestože se někteří rozhodli pro návrat zpět domů, zůstává většina migrantů mimo své původní bydliště. Podle Konsorcia nevládních organizací pracujících s migranty byl počet registrovaných uprchlíků z Ukrajiny na přelomu listopadu a prosince 2023 celkem 5 905 000 osob v evropských zemích a 403 600 osob v ostatních zemích světa. Následující země včetně České republiky uvádí nejvyšší podíl ukrajinských uprchlíků na celkovém počtu obyvatelstva země: Černá hora (10,33 %), Moldavsko (4,34 %), Estonsko (3,79 %), Česko (3,52 %) (Migrační konsorcium, 2024). Rozmístění běženců se postupně mění. V první fázi směřovali všichni především do sousedních států. Postupem času se někteří začínají přesouvat více na západ, obvykle na doporučení známých nebo příbuzných (Německo, Kanada).

Důvodem útěku ze země je válečný konflikt, který bezprostředně ohrožuje osobní bezpečnost lidí a ničí jejich majetek. Proto byl běžencům podle mezinárodního práva uznán status uprchlíka. Díky tomu mají nárok na mezinárodní ochranu a s tím související práva a podporu v hostující zemi.

1.2 Vymezení pojmů z oblasti migrace

1.2.1 Migrace, migrant

Migrace v souvislosti s lidmi znamená přesouvání lidí z jednoho místa na do jiného místa. Z hlediska důvodu, pro který lidé migrují, se rozlišuje dobrovolná a nucená migrace. Lidé dobrovolně migrují, pokud chtějí zlepšit svou ekonomickou situaci, stěhují se za účelem zlepšení kvality svého života, za vzděláním apod. V zemi původu jim nehrozí žádné nebezpečí a k migraci se rozhodli svobodně. Nejsou tedy uprchlíky. Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva doporučuje označovat tyto lidi za migranty a nezaměňovat pojem uprchlík a migrant, ani používat označení migrant jako zastřešující pojem. Zatímco uprchlík má svoji definici zakotvenou v mezinárodním právu, migrant není v mezinárodním právu nijak definován.

Nucená migrace je způsobena válkou nebo jinou humanitární katastrofou, politickým nebo náboženským útlakem, či pronásledováním. Vede k nedobrovolnému opuštění domova, obvykle do nejbližší bezpečné země. Protože jde o stav ohrožení, jsou tito lidé uprchlíky a vztahuje se na ně mezinárodní ochrana. V případě válečného konfliktu na Ukrajině jde o nucenou migraci a lidé, kteří byli nuceni opustit své domovy, jsou považováni za uprchlíky.

V České republice dlouhodobě žije ukrajinská menšina, kterou tvoří lidé přicházející do ČR dobrovolně, obvykle za prací. V bakalářské práci se této skupině lidí věnovat nebudu.

1.2.2 Uprchlík

Lidé prcháající z Ukrajiny před válkou jsou oficiálně uznáni za uprchlíky. Status uprchlíka upravuje Ženevská úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951, přijatá na zvláštní konferenci Organizace spojených národů v Ženevě. Úmluva se vztahovala na uprchlíky v Evropě po druhé světové válce. V roce 1967 byla její platnost rozšířena Protokolem o právním postavení uprchlíků, kterým se odstranila geografická omezení úmluvy. Status uprchlíka je přiznaný osobě, která je občanem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti, nachází se mimo svou vlast a má oprávněné obavy z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti ke společenské skupině nebo z důvodu politických názorů. Tato osoba je neschopna přijmout ochranu své vlasti nebo ji vzhledem ke shora uvedeným obavám odmítá. Toto platí obdobně pro osobu bez státní příslušnosti, která se nachází mimo zemi svého dosavadního pobytu následkem výše uvedených událostí a vzhledem k obavám spojeným s výše uvedenými důvody se tam nemůže nebo nechce vrátit. Česká republika přistoupila k úmluvě a protokolu a je tedy vázána obsaženými ustanovením.

1.2.3 Cizinec

Česká legislativa pracuje s pojmem cizinec, který vymezuje v zákoně č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky (Česko, 1999a). Cizinec je osoba, jež pobývá na území České republiky, ale není občanem České republiky. Může být občanem EU nebo rodinným příslušníkem občana EU (manžel/registrovaný partner, rodič, dítě mladší 21 let, nezaopatřený příbuzný, případně druh/družka) nebo rodinným příslušníkem občana ČR či občanem třetích zemí. Ve vztahu k výše uvedeným pojmům migrant a uprchlík zahrnuje cizince obě skupiny.

1.2.4 Mezinárodní ochrana

Jestliže osoba získá status uprchlíka, má právo na mezinárodní ochranu ve formě azylu nebo doplňkové ochrany nebo v případě hromadného ohrožení velkého počtu lidí na dočasnou ochranu.

Podle kvalifikační směrnice EU (Evropská unie, 2011) poskytují státy EU prostřednictvím mezinárodní ochrany osobám ze třetích zemí nebo osobám bez státní příslušnosti soubor práv souvisejících s pobytem těchto osob na území. Jedná se o povolení k pobytu, cestovní doklady, přístup na trh práce, přístup ke vzdělání, sociální výhody, ubytování, možnost zapojit se do procesu integrace a dále zvláštní opatření pro děti a zranitelné osoby. Direktiva dále upravuje důvody pro udělení a odebrání mezinárodní ochrany. Určuje, komu mezinárodní ochranu nelze udělit nebo jakým způsobem má probíhat odvolací řízení v případě nevyhovění žádosti o udělení mezinárodní ochrany. V České republice upravuje tuto oblast zákon o azylu (Česko, 1999b), jenž je v souladu s evropskými normami.

1.2.5 Azyl

Jedná se o jednu z forem mezinárodní ochrany, na kterou má cizinec nárok, je-li mu přiznán status uprchlíka, nebo se jedná o azyl udělený za účelem sloučení rodiny, případně jde o azyl z humanitárních důvodů. Azyl se uděluje na dobu neurčitou.

1.2.6 Doplnková ochrana

Doplnkovou ochranu můžeme chápat jako variantu mezinárodní ochrany v případě, kdy žadatel nesplní podmínky pro udělení azylu, ale po návratu domů by mu hrozilo nebezpečí uložení nebo vykonání trestu smrti, mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trestání, dále kdyby se návratem do vlasti ocitl ve vážném ohrožení života nebo lidské důstojnosti v situacích mezinárodního nebo vnitřního ozbrojeného konfliktu nebo pokud by vycestování cizince bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky.

Na rozdíl od azylu se doplňková ochrana uděluje na dobu určitou v délce jednoho roku a poté se přezkoumává, zda důvody pro udělení doplňkové ochrany zůstávají stále platné, nebo již pominuly. Doplnková ochrana je v ČR upravena zákonem o azylu.

1.2.7 Dočasná ochrana

Dočasná ochrana je model mezinárodní ochrany, který může aktivovat Evropská unie, jestliže dochází k hromadnému obecnému ohrožení lidí. Uděluje se na omezenou dobu tam, kde se předpokládá, že nebezpečí je krátkodobého charakteru, například při ozbrojeném konfliktu.

Rozdíl mezi dočasnou ochranou, azylem a doplňkovou ochranou spočívá v tom, že dočasná ochrana je adresována většímu množství lidí vystavených obecnému ohrožení. Proces udělování dočasné ochrany je z toho důvodu také rychlejší a administrativně méně náročný. Azyl podobně jako doplňková ochrana řeší situaci

jednotlivců. V porovnání s udělováním dočasné ochrany je vyřizování žádosti o azyl nebo o doplňkovou ochranu časově a administrativně náročný proces.

1.2.8 Integrace

Integrace je proces začleňování cizinců do většinové společnosti a také přístup společnosti k jejich přijetí. Integrace má různé roviny. Systémová integrace poukazuje na připravenost systému integrovat cizince. Jde o anonymní proces, který je umožněný nastavením fungování institucí ve společnosti. Sociální integrace znamená zapojit se do kulturního nebo náboženského života přijímající země. Spadá sem oblast podpory kultury a náboženství cizinců, podpora a rozvoj mezikulturního dialogu, podpora nabytí základního kulturního vědění a orientace příchozích ve společnosti a vyrovnávání se s kulturními rozdíly.

Integrace není jednosměrný proces. Aktéry jsou jak cizinci, tak společnost v hostitelské zemi. A obě strany mají z tohoto procesu prospěch a zároveň o něco přicházejí. Ve zprávě OECD o tom, jak uprchlíci přispívají k rozvoji přijímající země *Assessing the contribution of refugees to the development of their host countries* (OECD, 2017), se můžeme dočíst, že uprchlíci jsou jednak nákladem pro hostitelskou zemi zejména v počáteční fázi, kdy potřebují humanitární pomoc, zajištění zdravotní péče, bydlení, stravy. V této době vyžadují také nejvyšší pozornost státu a nevládních neziskových organizací, které se proto méně věnují místním obyvatelům. Ve střednědobém nebo dlouhodobém horizontu však s sebou do hostitelské země přinášejí své zkušenosti a dovednosti, které mohou uplatnit na pracovním trhu, a tím přispět k ekonomickému růstu hostitelské země. Obvykle nacházejí uplatnění na méně kvalifikovaných pozicích, které občané přijímající země nechtějí vykonávat. Tím, že se nechají zaměstnat na těchto pozicích, přispívají k růstu produktivity. Souběžně nebo se zpožděním se však mohou projevit i negativní efekty, neboť zaměstnavatelé z důvodu zvýšené poptávky po pracovních pozicích sníží nabízenou odměnu. Snížení výdělků dopadá i na původní zaměstnance. Rizikem je rovněž nelegální zapojení do práce bez pracovní smlouvy. Postihne to nejen stávající zaměstnance formou snížení platu, ale také stát, který v tomto případě přijde o daňové odvody.

Pozitivní vliv mohou mít uprchlíci například na výnosy na trhu s bydlením. Pronajímatelé bytů mohou díky zvýšené poptávce po ubytování zvýšit ceny nájmu, a tím i svoje příjmy. I zde lze však vysledovat negativní dopad na původní obyvatele.

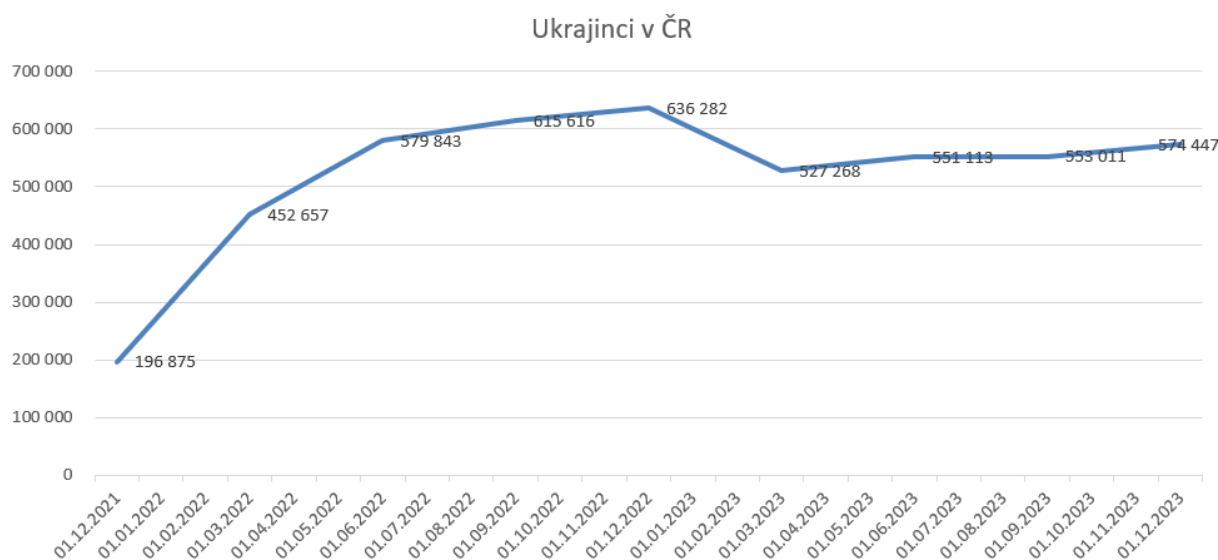
Uvedené příklady ukazují, že příchod uprchlíků má vždy pozitivní i negativní dopady na všechny aktéry. Přínosy a ztráty však nejsou automaticky rovnoměrně rozloženy v rámci společnosti. Integrační strategie státu může výrazně ovlivnit výši a dopad přínosů či ztrát. Efektivní integrace je potom taková, která přispívá k udržení rovnováhy distribuce pozitivních vlivů a přispívá k snižování až eliminaci negativních dopadů.

V další části práce se zaměřím na to, jak český stát řídil integraci ukrajinských uprchlíků z hlediska jejich právního postavení v české společnosti, na trhu práce, v oblasti bydlení, vzdělávání, sociálního zabezpečení a zdravotní péče.

2 Dynamika příchodu uprchlíků do ČR, počty a demografická struktura v prvním roce po vypuknutí válečného konfliktu

Nejsilnější uprchlická vlna nastala v prvním čtvrtletí roku 2022, bezprostředně po vypuknutí války na Ukrajině. Jak znázorňuje graf č. 1 a jak doplňuje tabulka č. 1, během tohoto období do České republiky přišlo 255 782 lidí. Ve druhém čtvrtletí 2022 to bylo o polovinu méně, 127 tisíc. Od třetího čtvrtletí přicházelo výrazně méně lidí a v prvním čtvrtletí roku 2023 vidíme opačný trend, návrat 109 tisíc lidí zpět na Ukrajinu.

Graf č. 1 Čtvrtletní vývoj počtu Ukrajinců v ČR 2021-2023

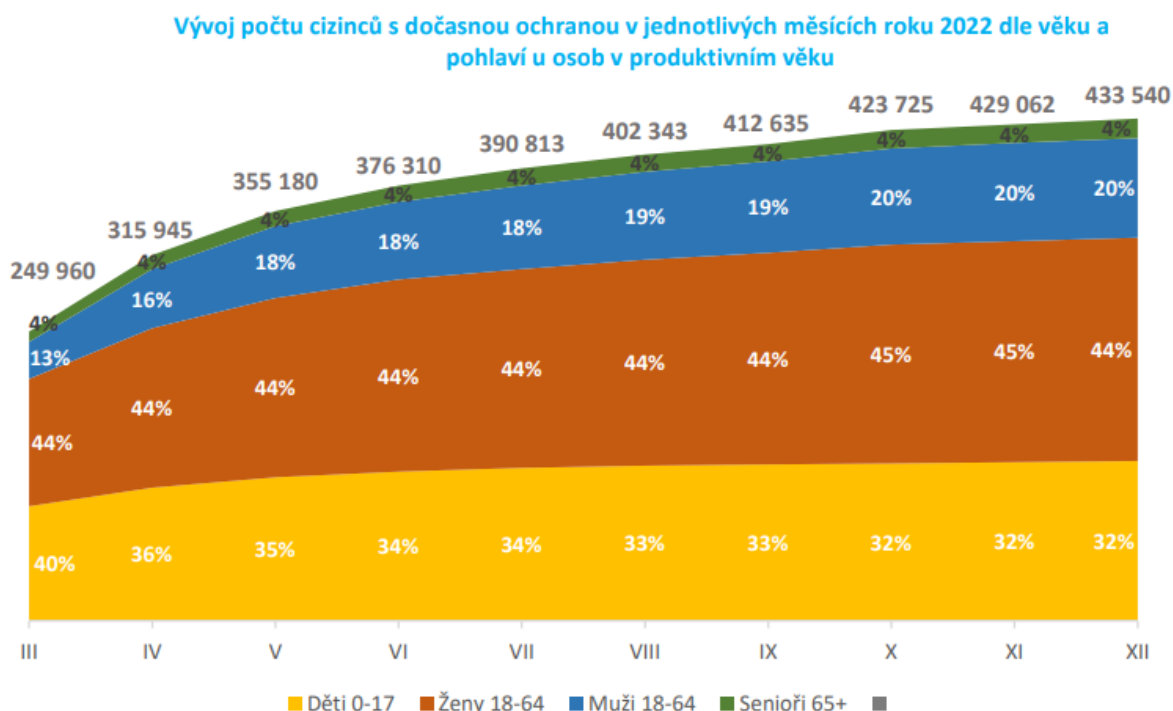
Tabulka č.1 Čtvrtletní vývoj počtu Ukrajinců v ČR 2021-2023

Datum	Ukrajinci v ČR	Čtvrtletní přírůstky
31.12.2023	574 447	21 436
30.09.2023	553 011	1 898
30.06.2023	551 113	23 845
31.03.2023	527 268	-109 014
31.12.2022	636 282	20 666
30.09.2022	615 616	35 773
30.06.2022	579 843	127 186
31.03.2022	452 657	255 782
31.12.2021	196 875	0
Celkem	377 572	377 572

Zdroj: Český statistický úřad (Český statistický úřad, 2024).

Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2022 představila vývoj počtu cizinců s dočasnou ochranou podle jednotlivých měsíců roku 2022 a s rozdělením podle věku.

Graf č. 2 Vývoj počtu cizinců s dočasnou ochranou v jednotlivých měsících roku 2022

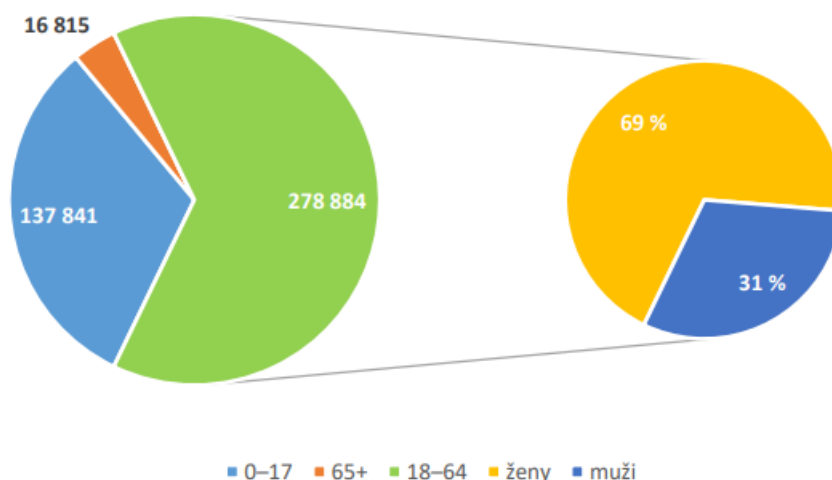
Zdroj: (MV ČR, 2023).

V roce 2022 udělila Česká republika dočasnou ochranu 433 540 cizincům. V drtivé většině se jednalo o občany Ukrajiny. Jak je patrné z grafu č. 2, mezi příchozími převažovaly ženy v produktivním věku, které přicházely společně s dětmi. Ženy a děti představovaly na konci roku 2022 dohromady 76 % cizinců s udělenou dočasnou ochranou. Muži a senioři doplnili zbývajících 24 %. Podobný pohled na demografickou strukturu cizinců s dočasnou ochranou zobrazuje graf č.3.

Graf č. 3 Věková struktura cizinců s dočasnou ochranou k 31. 12. 2022

Věková struktura cizinců s dočasnou ochranou k 31. 12. 2022

Zdroj: (MV ČR, 2023)

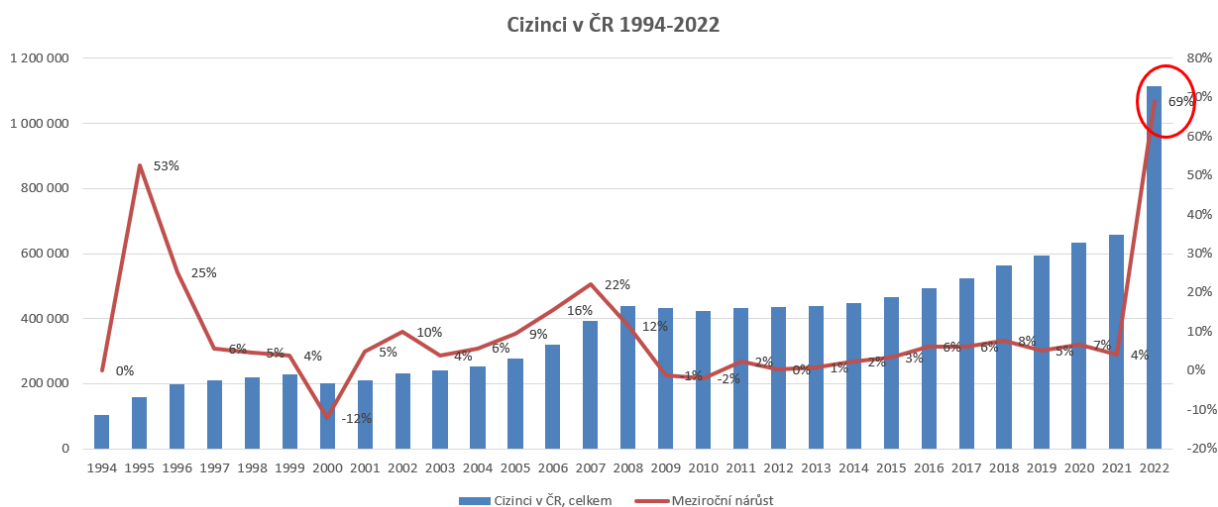
Data o demografické struktuře uprchlíků ukazují, že humanitární pomoc a následné integrační aktivity je třeba především zaměřit na ženy a jejich děti. Mezi lednem a červnem 2023 provedla Mezinárodní organizace pro migraci dotazníkové šetření s cílem zmapovat socioekonomickou situaci ukrajinských žen v ČR: Socioekonomická situace ukrajinských uprchlíků se zaměřením na ženy (IOM, 2023).

Do průzkumu se zapojilo 3683 respondentů starších 18 let, ženy tvořily 80 %. Téměř polovina z dotázaných žen pečovala o dítě do 18 let a 55 % z těchto žen byly samy alespoň s jedním dítětem. *V této situaci je pro ně velmi obtížné sladit práci a péči o děti. Jsou proto ochotné přijímat méně placené a nekvalifikované pracovní pozice. Některé z nich nemají písemnou pracovní smlouvu. Finanční příjmy jim neumožňují pokrýt životní náklady, proto zůstávají závislé na finanční podpoře od státu nebo kombinují více různých prací. Tyto ženy pracující pod svojí kvalifikací nemají čas na zlepšování jazykových dovedností, a tedy šanci na nalezení kvalifikovanější a lépe placené pozice.*

2.1 Zkušenosti ČR s uprchlíky do roku 2022

Ukrajinská uprchlická krize je pro Českou republiku novou zkušeností co do intenzity, kdy v krátkém čase do ČR dorazilo velké množství lidí, tak do rozsahu, který je daný absolutním počtem příchozích. Podíváme-li se na údaje o počtu cizinců v ČR v letech 1994–2022, je rok 2022 nejsilnějším za uplynulých téměř 20 let, jak demonstruje graf č. 4. Na hlavní ose jsou pomocí sloupců znázorněny počty cizinců v ČR v příslušném roce. Červená linie na vedlejší ose ukazuje meziroční procentuální nárůst počtu cizinců.

Graf č. 4 Cizinci v ČR 1994–2022

Zdroj: Cizinci v ČR podle státního občanství v letech 1994–2022 (Český statistický úřad, 2024).

V průběhu 90. let rostl počet cizinců v průměru o 15 %, což souvisí s liberální migrační politikou bez významných omezení pro získání povolení k pobytu v ČR. Situace se změnila v roce 2000 s přijetím zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, který velice zpřísnil přístupový a pobytový režim. V tomto roce se snížil počet cizinců u nás o 12 %. Novela zákona v roce 2001 některá ustanovení upravila tak, aby odpovídala praxi udílení pobytových oprávnění, a počty cizinců začaly opět růst v průměru meziročně o 10 % až do finanční a hospodářské krize v letech 2009–2010. V obou letech krize se počet cizinců snížil. Od roku 2011 nastává opětovný, ale velmi mírný růst, v průměru o 4 % ročně až do roku 2021. V roce 2022 je vlivem ukrajinské uprchlické krize skokový nárůst o 69 %.

Výše prezentované statistiky dokládají, že Česká republika neměla donedávna zkušenost se silnou migrační vlnou. O to výrazněji se jednorázový příchod více než 400 tisíc lidí promítl do všech sfér naší společnosti.

3 Etapy a podmínky přijímání osob s dočasnou ochranou v první roce

Rok 2022 byl z hlediska příchodu uprchlíků nejintenzivnější, viz také graf č. 1. Pro potřeby dalšího zmapování jej rozdělím na tři období.

3.1 První období (24.2.2022-30.3.2022)

Když začaly miliony lidí utíkat z Ukrajiny, musely sousední státy rozhodnout o statusu, který běženci v nové zemi dostanou. Evropská unie 4.3. 2022 rozhodla, že situace na Ukrajině odpovídá hromadnému přílivu vysídlených osob, a aktivovala směrnici 2001/55/ES o dočasné ochraně (Evropská unie, 2001). Rozhodnutí bylo komunikováno ve věstníku Evropské unie jako prováděcí rozhodnutí rady EU 2022/382 (Evropská unie, 2022). Ve stejný den vyhlásila česká vláda nouzový stav¹ z důvodu zvládnutí migrační vlny. Nouzový stav umožnil vládě aktivovat záchranné a bezpečnostní složky státu a rychle přijímat opatření na pomoc příchozím z Ukrajiny. Byl ukončen 30.6.2022. Rozhodnutí rady EU o dočasné ochraně ze dne 4.3.2022 převzala ČR do své legislativy v rámci soustavy zákonů označovaných jako Lex Ukrajina.

3.1.1 Co je Lex Ukrajina

Pod společné označení Lex Ukrajina spadají tři zákony přijaté 21.3.2022 z důvodu potřeby regulovat podmínky pobytu ukrajinských uprchlíků na území ČR.

Jedná se o zákon č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace připravený Ministerstvem vnitra ČR (Česko, 2022a). Tímto zákonem se upravuje přidělování dočasné ochrany zakotvené v zákoně č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně (Česko, 2003), dále právní status uprchlíků a přístup ke zdravotní péči. Zákon vymezuje, na koho se dočasná ochrana vztahuje a jak probíhá řízení o udělení dočasné ochrany od podání žádosti po rozhodnutí o přidělení. Je zde také uvedeno, kdy je žádost o dočasnou ochranu nepřijatelná. Podle tohoto zákona se cizinec, který dostane v ČR dočasnou ochranu, zároveň stává pojištěncem veřejného zdravotního pojištění v České republice. Totéž se vztahuje na děti narozené cizincům v ČR, v době, kdy jim byla udělena dočasná ochrana.

Druhým v pořadí je zákon č. 66/2022 Sb., o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace (Česko, 2022b). Tento zákon zformulovaný Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR řeší oblast zaměstnávání a sociálního zabezpečení. Cizinec s dočasnou ochranou je podle tohoto zákona považován za cizince s povoleným trvalým pobytem, a tudíž získává přístup na trh práce. Podle

---

¹ Nouzový stav v České republice představuje krizový stav, který se vyhláší při vzniku živelných pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožuje životy, zdraví nebo majetek anebo vnitřní pořádek a bezpečnost. Nouzový stav vyhláší vláda nebo předseda vlády na základě zmocnění ústavním zákonem č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. Přitom může přijímat mimořádná opatření stanovená zvláštními zákony (*Nouzový stav v Česku, 2001-*).

paragrafu 6 tohoto zákona získal cizinec nárok na humanitární dávku na zajištění základních životních potřeb ve výši 5 000 Kč měsíčně po dobu pěti po sobě jdoucích kalendářních měsíců. Další důležitou oblastí, jíž se zákon zabývá, je příspěvek pro solidární rodinu. Osoby, které bez nároku na úhradu poskytly ubytování cizincům s dočasnou ochranou, mají nárok na příspěvek od státu při splnění zákonem definovaných podmínek.

Posledním z trojice zákonů je zákon č. 67/2022 Sb., o opatřeních v oblasti školství v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, navržený Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy ČR (Česko, 2022c). Tento zákon upravuje přístup ke vzdělání, a to na všech stupních. Jednotlivé paragrafy obsahují podmínky pro přijímání k předškolnímu, základnímu, střednímu i univerzitnímu vzdělávání, zejména v souvislosti se školním rokem 2022/2023. Zákon dále upravuje výjimku z požadavku znalosti českého jazyka pro pedagogické pracovníky vyučující výhradně ukrajinské žáky a studenty. Dále mohou školy požádat o výjimku z hygienických požadavků na školní zařízení, pokud navyšují počty žáku v souvislosti s přijetím ukrajinských dětí, žáku či studentů.

Díky nouzovému stavu mohly být tyto zákony projednány a přijaty ve zrychleném řízení s účinností od 21.3.2022 a s platností na jeden rok (Chrzová, 2022).

V následujících měsících byly zákony několikrát novelizovány. V době psaní této práce byla v platnosti již 6. verze, Lex Ukrajina VI.

3.1.2 Mezinárodní ochrana během ukrajinské migrační krize

Migrační krize v roce 2022 podpořená rozhodnutím EU vedla vládu ČR k aktivaci institutu dočasné ochrany, který byl sice již legislativně upraven, nicméně do té doby nebyl použit. Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně, přijala Česká republika v roce 2003 v návaznosti na směrnici rady EU 2001/55/ES, o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob a o opatřeních k zajištění rovnováhy mezi členskými státy při vynakládání úsilí v souvislosti s přijetím těchto osob a s následky z toho plynoucími (Evropská unie, 2001).

3.1.3 Dočasná ochrana

V prvním období se stát tedy především zaměřil na vymezení právního statusu uprchlíků a na definování jejich práv a povinností v rámci českého právního systému. Prioritami bylo rychlé dosažení samostatnosti podpořené volným přístupem na trh práce, zdraví navázané na veřejný systém zdravotního pojištění, a vzdělání. Jako nevyhodnější se pro pokrytí těchto potřeb jeví dočasná ochrana.

Dočasná ochrana upravuje právní status uprchlíka ve výjimečných situacích, kdy dochází nebo hrozí hromadný příliv vysídlených osob ze třetích zemí, a tyto osoby se po vysídlení nemohou vrátit do země původu. Zároveň se stávající azylový systém není schopen s hromadným přílivem vysídlených osob efektivně vypořádat.

Vysídlenou osobou je státní příslušník třetí země nebo osoba bez státní příslušnosti, které musely opustit zemi či oblast původu nebo byly evakuovány kvůli ozbrojenému konfliktu, endemickému násilí nebo jim hrozí systematické nebo obecné porušování lidských práv, nebo se staly oběťmi porušování lidských práv (Evropská unie, 2001, článek 2, písm. C).

Hromadným přílivem je organizovaný nebo spontánní příchod velkého počtu vysídlených osob pocházejících z určité země nebo zeměpisné oblasti do Společenství

Dočasná ochrana byla prováděcím rozhodnutím EU 2022/382 (Evropská unie, 2022) poskytnuta nejprve na jeden rok s možností následného prodloužení o 6 měsíců, maximálně o 1 rok.

Dočasná ochrana se uděluje formou víza k pobytu na více než 90 dní. Držitel s tímto vízem může vycestovat v rámci schengenského prostoru. Prostřednictvím dočasné ochrany získá také volný přístup na trh práce a do veřejného zdravotního systému. Rozhodnutí o dočasné ochraně je vydáváno Ministerstvem vnitra ČR nebo Policií České republiky bez zbytečného odkladu, u zvláště složitých případů do 60 dnů.

3.1.4 V čem je dočasná ochrana v případě ukrajinské migrační krize výhodnější než azyl nebo doplňková ochrana?

Řízení o azylu a doplňkové ochraně je časově náročné (obvykle trvá šest měsíců) i administrativně složité, protože ministerstvo vnitra podrobně prozkoumává oprávněnost důvodů pro udělení mezinárodní ochrany. Žadatel v době trvání řízení pobývá v zařízeních spravovaných státem, což s sebou nese finanční zátěž pro státní pokladu. Zároveň žadatel po dobu vyřizování žádosti nemůže pracovat. Z tohoto důvodu jsou žádosti o azyl nebo doplňkovou ochranu vhodné pro jednotlivce, nikoli pro situace hromadného vysídlování. Řízení probíhá v obou případech stejně, a pokud ministerstvo vnitra nezjistí dostatečné důvody pro udělení azylu, může přistoupit k doplňkové ochraně. Doplňková ochrana je aktuální tam, kde cizinec prokáže, že mu po návratu do země původu hrozí vážné ohrožení života nebo lidské důstojnosti. Ve všech případech se žadatel stává účastníkem veřejného zdravotního pojištění.

3.1.5 Krajská asistenční centra pomoci Ukrajině

Na počátku března 2022 zřídily kraje krajská asistenční centra na pomoc Ukrajině (KACPU) jako kontaktní místa pro uprchlíky. Celkem bylo otevřených 18 center

pomoci, pět ve středočeském kraji, v ostatních krajích vždy po jednom centru. Asistenční centra byla organizována pod Hasičským záchranným sborem České republiky a to až do dubna 2023, kdy jejich správu převzalo Ministerstvo vnitra. Žadatelé o pomoc z Ukrajiny zde absolvují registrační proces, vyřídí zde žádost o dočasnou ochranu a je jim poskytnuta pomoc s ubytováním, zdravotním pojištěním, či možnost finanční pomoci od úřadu práce.

Zejména v první fázi uprchlické vlny směřovala většina uprchlíků do Prahy, což způsobilo přetížení asistenčních center v Praze a Středočeském kraji. Hasiči zajišťovali rozvoz uprchlíků také do ostatních krajů, aby bylo možné nápor zvládat. Již od června 2022 počet příchozích výrazně klesl, čemuž se také přizpůsobilo fungování KACPU. Od počátku roku 2024 byla výrazně omezena možnost žádat o humanitární ubytování. Jestliže žadatelé přicházejí do ČR a nemají zajištěné vlastní ubytování, musí se dostavit na KACPU v Ostravě, které je jediným místem, kde lze žádat o humanitární ubytování od roku 2024 (FRS, 2024).

3.2 Druhé období (1.4.2022-30.6.2022)

Ve druhém období proběhly v červnu 2022 dvě novelizace Lex Ukrajina. Zákon č. 175/2022 Sb. (Česko, 2022d) a zákon č. 198/2022 Sb. (Česko, 2022e). Novelty přinesly změny v rozšíření důvodů pro neudělení dočasné ochrany nebo důvodů pro odebrání dočasné ochrany. Žádost o dočasnou ochranu bylo možné touto novelou podat pouze v jedné zemi EU. Udělením dočasné ochrany v jiné zemi nebo podáním žádosti o dočasnou ochranu v jiné zemi EU dočasná ochrana v ČR zaniká.

Další úpravy se týkaly systému veřejného zdravotního pojištění. Novela zákona specifikovala, že do 150 dnů od udělení dočasné ochrany nese výdaje související se zdravotním ošetřením v rámci veřejného zdravotního systému stát, po 150 dnů musí cizinec odvádět příspěvky na zdravotní pojištění do veřejného zdravotního systému sám (platí podmínky pro udělení trvalého pobytu), a to buď příspěvkem na zdravotní pojištění, který mu strhává zaměstnavatel ze mzdy, nebo uzavřením komerčního pojištění, pokud není zaměstnán. Alternativou je přihlásit se na Úřad práce, kdy opět hradí pojištění stát.

Situace s ubytováním cizinců vyžadovala také úpravu, proto novela zavedla tzv. nouzové ubytování a dočasné nouzové přístřeší. Nouzové ubytování bylo časově omezeno na tři měsíce a týkalo se míst, která jsou určena k bydlení nebo slouží jako ubytovací zařízení. Dočasné nouzové přístřeší bylo poskytováno na maximálně jeden měsíc v objektech, které byly jednorázově zřízené nebo upravené pro tento účel. Novela definovala úhradu za poskytnuté nouzové a dočasné ubytování, kterou vyplácely kraje.

Byly upraveny podmínky pro poskytování humanitární dávky, která se po pěti měsících paušální výplaty 5000 Kč měsíčně začala řídit a vypočítávat podle věku cizince (do 18ti let a nad 18 let) a podle výše životního minima. Zároveň nebyla dávka vyplácena těm, kteří pobývají v zařízení, kde jim je bezplatně poskytnuto ubytování, celodenní strava a základní prostředky osobní hygieny.

Druhé období se tedy z pohledu legislativy zaměřilo na řešení problémů s ubytováním a zároveň byly omezeny finanční příspěvky státu na zdravotní pojištění, nebo humanitární dávky.

3.3 Třetí období (1.7.2022-31.12.2022)

Na konci roku 2022 odsouhlasila vláda čtvrtou úpravu zákona Lex Ukrajina, ve které prodloužila platnost dočasné ochrany do března 2024. V reakci na nárůst poptávky po psychologických službách v souvislosti s příchodem osob zasažených válkou se zjednodušila pravidla pro získání kvalifikace v oboru psychologie. Dále se upravil postup pro zápis ukrajinských dětí do předškolního a povinného školního vzdělávání pro další školní rok.

4 Integrace

Legislativní změny přijaté v prvním roce migrační krize se zabývaly zvládnutím a odbavením náporu přicházejících cizinců a soustředily se na poskytnutí bezprostřední pomoci a na legalizaci pobytu příchozích na našem území. Následovalo ubytování, zdravotní péče, práce a vzdělání. Státní správa získala právní rámec a pravidla, jak postupovat. Do jaké míry tato opatření přispěla k úspěšné integraci Ukrajinců do české společnosti?

4.1 Výchozí podmínky a zkušenosti s integrací

Zajímavé a pro nás povzbudivé údaje přináší srovnávací zpráva z dubna 2022 o stavu integrace uprchlíků mezi 14 evropskými zeměmi. Zpráva byla vypracována jako součást projektu srovnávání a vyhodnocování integračních mechanismů v rámci Evropské unie, NIEM – National integration evaluation mechanism (Wolfhardt et al., 2022). Srovnání je zaměřeno na úroveň a kvalitu státem poskytované podpory pro integraci držitelů mezinárodní ochrany. Pro vyhodnocení byla využívána data do roku 2021. Do srovnání byly zapojeny tyto státy: Bulharsko, Česká republika, Francie, Řecko, Maďarsko, Itálie, Litva, Lotyšsko, Nizozemí, Polsko, Rumunsko, Slovinsko, Španělsko a Švédsko. Porovnání se týkalo všeobecných podmínek integrace ve společnosti, legislativy, socio-ekonomických a socio-kulturních aspektů.

Česká republika skončila v celkovém hodnocení na pátém místě za zeměmi jako je Švédsko, Francie, Litva, nebo Španělsko. Tento výsledek by byl určitě motivující pro další postupné zlepšování integračních mechanismů určených stovkám příchozích. V roce 2022 však nastala bezprecedentní migrační situace, na kterou náš systém dimenzovaný nebyl.

Člověk v tísni okomentoval výsledek pro Českou republiku takto: „Systém integrace uprchlíků v Česku patří v kontextu střední Evropy mezi nejsostifikovanější. Ve srovnání s nejvyspělejšími systémy EU má nicméně stále rezervy, přičemž za poslední dva roky nezaznamenal výraznější progres.“ (Anderle, 2022).

Migrační krize spojená s válkou na Ukrajině posunula nároky na pomoc a integraci uprchlíků na novou úroveň. Odborníci na migraci a neziskové organizace zabývající se problematikou uprchlíků upozorňovali již v počáteční fázi na nutnost přistoupit k integraci tak, aby byla oboustranně výhodná a prospěšná a abychom se vyhnuli problematickým modelům integrace, jakými jsou segregace uprchlíků, jejich izolace

od většinové společnosti, vytvoření závislosti na státním systému, ať už přímé nebo nepřímé nebo nevyužití potenciálu, který s sebou uprchlíci přinášejí.

Velmi obsáhlé doporučení zástupcům veřejné správy, jak zvládnout začlenění ukrajinských uprchlíků do české společnosti, přinesl v březnu 2022 kolektiv autorů PAQ Research, České priority a nezávislí odborníci v dokumentu **Integrace ukrajinských uprchlíků v ČR 2022+** (Kment et al., 2022).

V úvodu studie je důležité konstatování, že integrace velké skupiny lidí je komplexní problém se středně nebo dlouhodobými dopady na migranty i na většinovou společnost. Předpokladem pro navrhovaná opatření je, že většina cizinců zůstane v ČR delší dobu. Pro oboustranně výhodnou integraci s dlouhodobým efektem je třeba, aby se cizinci plnohodnotně zapojili do české společnosti, dostali možnost se vzdělávat a sehnali pracovní uplatnění, které odpovídá jejich kvalifikaci. Studie obsahuje velice konkrétní návrhy řešení pro tyto oblasti, a vychází z expertíz a zkušeností ze zahraničí (např. Německa, Španělska nebo Polska).

4.2 Přístup českého státu k integraci cizinců

V dubnu 2022 vydala vláda ČR dokument **Stanovení strategických priorit vlády ČR ke zvládnání uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu**. Řada doporučení z odborné studie PAQ Research, České priority a nezávislých odborníků však zůstala nevyslyšena. Strategické priority vlády se shodují s odborníky na vymezení kritických oblastí, jako je bydlení, vzdělávání nebo trh práce. Jsou ovšem jednostranně formulované z pohledu vlády a státní správy směrem k uprchlíkům (Stanovení strategických priorit vlády ČR ke zvládnání uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu, 2022). Zapojení uprchlíků do integračního procesu nebo zjišťování a ověřování jejich potřeb nebylo do dokumentu vůbec zakomponováno. Tento nedostatek se neprojevil okamžitě, v prvních dnech migrační krize.

Postupně se podíváme nejprve na pravidla a doporučení týkající se integrace platná na počátku migrační krize, uvedeme změny iniciované v oblasti integrace v roce 2022 a doplníme je hodnocením úspěšnosti integrace odborníky na migraci nebo organizacemi z neziskové sféry, které byly do procesu zapojeny a také proces monitorovaly.

4.3 Legislativní ukotvení integrační politiky na počátku migrační krize

Stěžejním dokumentem v oblasti integrace cizinců v ČR je Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu ve své poslední úpravě z roku 2016 (MV ČR, 2015). Cílovou skupinou integrace jsou podle této koncepce občané třetích zemí, kteří legálně pobývají v ČR, a dále držitelé mezinárodní ochrany, a to v návaznosti na Státní integrační program, upravený zákonem 325/1999 Sb., o azylu. Mezinárodní ochranou se rozumí azyl nebo doplňková ochrana. Dočasná ochrana stojí vedle mezinárodní ochrany a je řízena pravidly Evropské unie. Držitelé dočasné ochrany tedy pod integrační politiku ČR přímo nespadají. V roce 2022 ani v roce 2023 v souvislosti s ukrajinskou uprchlickou krizí k úpravě Koncepce integrace cizinců nedošlo. Vláda vydala již zmíněné **Stanovení strategických priorit vlády ČR ke zvládnutí uprchlické vlny související s invází Ruské federace na Ukrajinu**. Lze se domnívat, že Koncepce integrace cizinců byla hlavním inspiračním zdrojem pro tento nový dokument. Proto se krátce u obsahu Koncepce integrace cizinců zdržím.

4.4 Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu

Tento dokument přijala vláda ČR v roce 2000. V letech 2006, 2011 a 2016 prošla koncepce revizí. A od roku 2016 platí v nezměněné podobě. Koncepce shrnuje cíle integrační politiky, mezi něž patří začlenění cizinců do společnosti, klidné soužití s cizinci, zamezení vzniku negativních sociálních jevů a zajištění ochrany práv a bezpečnost všech obyvatel České republiky. Účastníky integrační politiky jsou jednak cizinci, jednak většinová společnost. Cizinci by měli být samostatní a schopní vést v ČR důstojný život. Z cílů koncepce pro integraci vyplývá, že integrační snahy a procesy mají směřovat především k zajištění bezpečnosti a mají předcházet konfliktům mezi cizinci a většinovou společností. Vrátime-li se zpět ke kapitole 1.2.8 Integrace, kde jsem se pokusila uvést některé pozitivní a negativní dopady integrace, představuje cíl zajištění bezpečnosti a předcházení konfliktů, velmi úzké zaměření strategie integrace.

K tomu, aby se cizinci mohli bezproblémově začlenit, musí dostat právní status a potřebují znát svá práva a povinnosti. Musí se dobře orientovat v novém prostředí, zejména poznat zvyklosti a způsob života v nové zemi. Potřebují komunikovat v češtině. Systém fungující ve většinové společnosti jim musí pomoci, aby se mohli co nejrychleji osamostatnit a být soběstační po stránce sociální a ekonomické. K tomu mimo jiné potřebují informace, kde v případě potřeby hledat pomoc a podporu.

Součástí naplňování integrační politiky je Státní integrační program (SIP) určený držitelům mezinárodní ochrany. Program je souborem nástrojů a opatření, která usnadní integrační proces. Poskytuje asistenci v oblasti bydlení, zaměstnání, vzdělání,

v sociální oblasti a v oblasti zdraví. Je dimenzován na několik stovek osob. V rámci programu jsou provozována čtyři integrační a azylová střediska a pět kontaktních míst, kam se cizinci mohou obrátit, pokud potřebují konzultaci nebo hledají odbornou pomoc. Součástí programu je například základní bezplatný kurz výuky českého jazyka (MV ČR, 2024).

Podle Zprávy o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2022 vstoupilo do programu v roce 2022 celkem 293 oprávněných osob (MV ČR, 2023).

Cizinců s dočasnou ochranou bylo v ČR ke konci roku 2022 asi 433 530. Při porovnání obou čísel je zřejmé, že SIP není kapacitně dimenzován na hromadný příchod většího množství cizinců. Cizincům s dočasnou ochranou byl adresován již zmíněný dokument z dubna 2022, Stanovení strategických priorit ke zvládnutí uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu.

4.5 Stanovení strategických priorit vlády ČR ke zvládnutí uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu.

Hlavním strategickým cílem uvedeným v dokumentu bylo, aby Česká republika ze situace způsobené agresí Ruské federace na Ukrajině vyšla silnější v oblasti hodnot, společenské vzájemnosti, kultury a ekonomiky. Oproti Koncepci integrace cizinců se záběr rozšířil z primárně bezpečnostního hlediska na další sféry společenského života. K naplnění tohoto cíle vláda stanovila 13 prioritních strategických oblastí: koordinace a organizační zajištění, právní status uprchlíků, digitalizace řízení a řešení uprchlické vlny, ubytování a bydlení, zaměstnání a integrace na trh práce, školství, sociální oblast, zdravotní zajištění, adaptace a integrace v ČR, vnitřní bezpečnost, evropská a mezinárodní strategie, financování a komunikace. Strategické priority vlády byly definovány na základě tří možných scénářů vývoje krize:

1. Rychlá stabilizace – situace na Ukrajině se rychle stabilizuje, a díky tomu se ustálí počet uprchlíků na hodnotě 205-300 tisíc lidí v ČR.
2. Postupná eskalace – konflikt na Ukrajině bude postupně eskalovat a s tím bude odcházet z Ukrajiny stále více lidí. Někteří z nich budou z ČR pokračovat do jiných zemí východní nebo střední Evropy. Tento scénář počítal s 500-600 tisíci uprchlíky, kteří zůstanou na našem území a zdál se být velmi pravděpodobný.
3. Extrémní eskalace – konflikt se plošně rozšíří po celém území Ukrajiny, což vyvolá masovou migraci i dosud vnitřně vysídlených osob. V ČR by mělo zůstat přibližně 1 milion uprchlíků.

V dokumentu byl průběh uprchlické krize rozložen do tří fází. První fáze se označuje jako humanitární. Trvá přibližně jeden měsíc. Odehrávala se bezprostředně po vypuknutí konfliktu šlo především o zajištění základních potřeb uprchlíků, jako jsou potraviny, voda, bezpečí, přístřeší, základní zdravotní péče, tedy poskytnutí humanitární péče a zabezpečení logistiky.

Druhá fáze je zaměřena na adaptaci a soužití. Trvá od 1 do 6 měsíců a hlavní důraz se klade na zlepšení jazykových znalostí a na vybudování informační sítě, ze které mohou uprchlíci čerpat potřebné informace. Další oblastí v této fázi je přístup ke vzdělání a přístup na trh práce, standardní zdravotní péče. Připravují se adaptační a integrační opatření s dlouhodobým dopadem.

Ve třetí fázi bude probíhat vlastní integrace uprchlíků, kteří se rozhodli trvale zůstat v ČR, a zároveň bude třeba řešit návraty těch, kteří se rozhodli odejít zpět na Ukrajinu.

Dále je v dokumentu popsáno finanční a organizační zabezpečení aktivit spojených s migrační krizí, jaká ministerstva jsou zapojena, do které oblasti. Vláda vyčlenila rozpočet k financování souvisejících aktivit. Souběžně s tím ale počítala i s ekonomickým přínosem uprchlíků pro Českou republiku, který měl postupně narůstat, až pokryje vynaložené prostředky na strategické aktivity v oblasti adaptace a integrace.

Většina kroků je popsána především z infrastrukturního a materiálního hlediska. Dokument věnuje jen málo prostoru mezilidským vztahům mezi uprchlíky a většinovou společností, potřebám uprchlíků a potřebám většinové společnosti. Pokud je tato oblast zohledněna, potom opět z bezpečnostního hlediska. Konkrétně v kapitole určené adaptaci a integraci se důraz klade především na zajištění bezpečnosti všech občanů a vyloučení možných střetů a napětí mezi komunitami.

Vláda ve strategických prioritách připouští, že přestože je ČR přes 20 let úspěšná v integračních aktivitách, přesahuje rozměr ukrajinské migrační krize stávající kapacity integračních programů. Státní integrační program nemůže plnit svoji funkci v požadovaném rozsahu. Navrhovaným řešením je přenesení odpovědnosti za integraci ze státu na lokální samosprávy a na neziskový sektor a podpora návratů na Ukrajinu. Konkrétní postupy nebo programy pro lokální samosprávy však nebyly definované (Stanovení strategických priorit vlády ČR ke zvládnutí uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu, 2022).

5 Hodnocení integrace ukrajinských uprchlíků po dvou letech od vypuknutí konfliktu

Pro hodnocení integrace ukrajinských uprchlíků jsem využila zpráv a analýz vypracovaných organizacemi zabývajícími se výzkumy v oblasti migrace nebo nevládními neziskovými organizacemi, které s uprchlíky přímo spolupracují. Konkrétně jsem použila dotazníkové šetření z rané fáze uprchlické krize, Váleční uprchlíci v hromadných ubytovacích zařízeních v Plzeňském kraji, zpracované Filozofickou fakultou v Plzni, plzeňskou pobočkou organizace Člověk v tísní a organizací Ponton. Statistické údaje jsem zejména čerpala z hodnotících zpráv společnosti PAQ Research z dubna 2023 a z února 2024: Integrace ukrajinských uprchlíků: rok poté a Integrace ukrajinských uprchlíků dva roky poté. Ze zprávy Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) ze srpna 2023 Průzkumy mezi uprchlíky z Ukrajiny: Potřeby, záměry a výzvy z oblasti integrace jsem zjišťovala informace o dalších plánech a rozhodovacích strategiích uprchlíků. Všechny použité zprávy jsou k dispozici na internetu.

Získané informace doplňuji o názory odborníků na migraci a integraci z organizací, které buď přímo pracují s uprchlíky, nebo zpracovávají výzkumy v této oblasti. Měla jsem možnost diskutovat s Mgr. Helenou Topinkovou, senior výzkumníci ze společnosti socio.faktor, s Mgr. Kristýnou Pavlíčkovou z analytického oddělení kanceláře ředitele Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra a s JUDr. Veronikou Víchovou z Kanceláře veřejného ochránce práv.

5.1 Váleční uprchlíci v hromadných ubytovacích zařízeních v Plzeňském kraji

Během dubna a května 2022 vypracovala Filozofická fakulta Západočeské univerzity v Plzni ve spolupráci s Člověkem v tísní výzkumnou zprávu založenou na dotazníkovém šetření, která se zaměřovala na potřebu ukrajinských uprchlíků žijících v hromadných ubytovacích zařízeních. Přestože měla tato zpráva úzce definované zaměření, uvedeme několik zjištění, která se potvrdila v dalších průzkumech a zůstávají platná i v roce 2024 (Paleček & Lupták, 2022).

Šetření potvrdilo, že mezi uprchlíky převládají ženy v produktivním věku s jedním nebo dvěma dětmi. Většinou jde o lidi s ukončeným středoškolským vzděláním nebo s vysokoškolským vzděláním. Hlavní překážkou integrace a nalezení vhodného zaměstnání je mizivá znalost českého jazyka. Pouze třetina dotazovaných měla v té

době možnost umístit své děti do českých škol nebo předškolních zařízení. Neznalost jazyka a nemožnost umístit děti do školy nebo školky komplikuje hledání práce. Dvě třetiny dotazovaných neměly vhodné ubytování s dostatkem soukromí a s vlastním sociálním zařízením.

Zpráva již v této fázi indikovala, kam soustředit integrační úsilí, aby integrace proběhla úspěšně. V první řadě jde o rychlé osvojení jazyka a zajištění péče o děti v předškolních a školních zařízeních. Tím vznikne ženám, které tvoří většinu příchozích, prostor k hledání vhodného zaměstnání odpovídá jejich kvalifikaci, a následně zlepšení finanční situace. Což přispěje k financování vhodného ubytování.

5.2 Integrace ukrajinských uprchlíků: rok poté, dva roky poté

V dubnu 2023 vydal PAQ Research svoji první hodnotící zprávu o stavu integrace ukrajinských uprchlíků. Zpráva navazuje na doporučení v dokumentu Integrace ukrajinských uprchlíků v ČR 2022+ a vyhodnocuje úspěšnost integrace ve strategických oblastech bydlení, vzdělávání, práce a duševní zdraví a volný čas (PAQ Research, 2023).

PAQ Research se situací mezi ukrajinskými uprchlíky zabývá systematicky a zjištění publikuje průběžně v dokumentech pod názvem Hlas Ukrajinců v Česku. Hodnotící zpráva navazuje na tato systematicky sbíraná data.

V oblasti bydlení došlo na konci roku 2022 k nárůstu podílu nájemního bydlení. Sem se přesunuli lidé, kteří do té doby využívali ubytování poskytované solidárními domácnostmi. Bohužel se nezměnil podíl lidí ubytovaných v nebytovém – nouzovém bydlení, které představují penziony, hostely, koleje atd. Primárně z důvodu omezené nabídky nájemních nebo obecních bytů, podpořeného malou motivací vlastníků nemovitostí byty uprchlíkům pronajímat.

V oblasti vzdělávání byla jako pozitivní hodnocena skutečnost, že se žáci a studenti z Ukrajiny vzdělávají v českých třídách, nevznikly speciální ukrajinské školy. Podobně jako pro většinovou společnost je pro rodiče ukrajinských dětí problémem nedostatek míst v mateřských školách. Omezené kapacity v mateřských školách následně blokují rodiče v hledání práce.

Díky finanční podpoře bydlení a vyplácení humanitární dávky v roce 2022 se nepropadla většina uprchlíků do extrémní chudoby². Přesto PAQ Research uvádí, že

---

² **Extrémní chudoba** je Organizací spojených národů definována jako stav charakterizovaný vážným nedostatkem základních lidských potřeb, včetně jídla, bezpečné pitné vody, hygienického zařízení, zdraví, přístřeší, vzdělání a informací (Extrémní chudoba, 2001-).

2/3 uprchlíků žili pod hranicí příjmové chudoby³. V roce 2023 tento podíl nezměnil, v důsledku změn ve výplatě humanitární dávky však v rámci této skupiny narostl podíl uprchlíků s nejnižšími příjmy.

Přibližně 57 % uprchlíků našlo práci, přestože pracují pod svoji kvalifikaci. Tento podíl se ovšem dále nezvyšuje. Uprchlíci pracují v nekvalifikovaných a nestabilních zaměstnáních, která neodpovídají jejich vzdělání a pracovním zkušenostem. Bariérou je nízká znalost češtiny a pomalý proces uznávání kvalifikací. Znalost češtiny se zpomalila z důvodu nedostatečné kapacity výuky češtiny pro děti i dospělé. Zatímco u dětí jsou hlavním důvodem chybějící učitelé a nízká intenzita výuky, u dospělých je to také čas, který mohou výuce věnovat v kombinaci se zaměstnáním a péčí o děti.

Na počátku roku 2024 vydal PAQ Research další roční hodnotící zprávu, kde přibyly dvě oblasti, které jsou z hlediska integrace problematické. Jednou z nich je způsob trávení volného času, jak u dětí, tak u dospělých a druhou oblastí je duševní zdraví. Podle hodnotící zprávy nemá až jedna třetina ukrajinských dětí české kamarády a téměř 40 % není dobře začleněno do českých kolektivů. Účast na kroužcích a jiných volnočasových aktivitách stagnuje zejména z důvodu slabé znalosti jazyka a nedostatku financí. U téměř poloviny dospělých se projevují příznaky depresí a úzkostí. Duševní zdraví Ukrajinců se zhoršuje, uprchlíci nicméně nevyužívají odbornou pomoc, protože nemají dostatečné informace, kam se pro pomoc obrátit, nebo není dostatek specialistů, kteří by odbornou pomoc mohli poskytovat (PAQ Research, 2024).

5.3 IOM: Průzkumy mezi uprchlíky z Ukrajiny: Potřeby, záměry a výzvy z oblasti integrace

Obdobné výsledky přináší také zpráva IOM ze srpna 2023. IOM provedl šetření mezi uprchlíky zaměřené na plány ohledně délky pobytu v současném místě. Respondenti odpovídali také na otázky o dostupnosti a možnostech vzdělání a zaměstnání, právních a finančních služeb. IOM zjišťoval okamžité potřeby uprchlíků a přijatou pomoc. Krátce jsou zmíněny zkušenosti s diskriminací a výzvy v oblasti začleňování. Průzkum proběhl dotazníkovým šetřením a zapojilo se do něj 1706 respondentů. Většina respondentů 99 % měla v České republice status dočasné ochrany. Mezi

---

³ **Příjmová chudoba** je situace, kdy jednotlivci nebo domácnosti nestačí příjmy k pokrytí základních potřeb (jídlo, bydlení, oblečení, zdravotní péče). Hranice příjmové chudoby se stanovuje podle velikosti domácnosti. Podle Českého statistického úřadu byla příjmová chudoba pro jednotlivce roce 2022 ve výši 14782 Kč (ČSU, 2022).

nejčastěji uváděné výzvy nebo překážky k začlenění řadí uprchlíci jazykovou bariéru, nalezení vhodné práce, nebo dlouhodobé bydlení. Většina respondentů (66 %) se plánuje jednou vrátit zpět domů na Ukrajinu, 21 % zatím neví a 13 % se vrátit neplánuje. Přibližně 76 % respondentů se neplánuje přestěhovat v krátkodobém horizontu týdnů až měsíců. Zároveň ale pouze 2 % plánují setrvat v místě současného pobytu po dobu delší než jeden rok. Tato statistika dokresluje složitost rozhodování o návratu, setrvání nebo přesunu do jiné země (IOM, 2023).

5.4 Hodnocení zvládnutí hromadného příchodu uprchlíků

V prvních týdnech po invazi ruských vojsk na Ukrajinu se opatření státu soustředila na zabezpečení humanitární pomoci uprchlíkům. Příchozí potřebovali získat oprávnění k pobytu ve formě dočasné ochrany a ubytování. O tom, jak probíhaly první dny uprchlické krize na Správě uprchlických zařízení Ministerstva vnitra (SUZ MV), jsem si povídala s Mgr. Kristýnou Pavlíčkovou. Na základě instrukcí z MV se zaměstnanci SUZ připravovali na příchod uprchlíků již během února 2022. Zaměřovali se zejména na rozšíření kapacit pro přijímání uprchlíků zřízením registračního humanitárního střediska a následně jejich distribucí do připravených ubytovacích zařízení. Kapacity byly navýšeny na ubytování 5 000 lidí, což se zpočátku jevilo jako dostatečné, protože většina z prvních příchozích měla v ČR rodinu či známé. Během několika týdnů však počet příchozích dosáhl 17 000 za den. Takový nápor nebylo možné předvídat. Za účelem rychlé identifikace míst, kde je možné uprchlíky ubytovat, zřídila SUZ speciální emailovou schránku. Sem se mohli hlásit provozovatelé ubytovacích zařízení, kteří nabízeli humanitární ubytování. Tento krok měl velkou odezvu a pracovníci SUZ v krátké době uprchlíci získali důležité kontakty na provozovatele hromadných ubytovacích zařízení připravené pomoci.

„Na tento email se nám hlásily tisíce lidí, poskytovatelé hromadných ubytování a zároveň jednotlivci, kteří nabízeli, že mají doma gauč v obýváku. Solidarita lidí byla obrovská, bylo to velmi pozitivní.“ (Mgr. Pavlíčková)

SUZ s ohledem na bezpečnost uprchlíků nemohla navazovat spolupráci se soukromými osobami, které nabízely pokoj nebo lůžko u sebe doma. Velký zájem však ukazuje na bezprostřednost a ochotu pomoci přicházející ze všech stran.

Odpovědnost za poskytování ubytovacích kapacit spadala pod SUZ do doby, než ji vláda svým usnesením č. 206 v březnu 2022 přenesla na kraje. Předpokladem bylo, že kraje mají lepší přehled o tom, jakou pomoc uprchlíkům na svém území poskytnout, než pokud by pomoc byla řízena a distribuována centrálně. Krizovým řízením byl pověřen hasičský záchranný sbor. Problémem tohoto rozhodnutí však byla nulová připravenost krajů na uprchlickou krizi. Scházely konkrétní postupy a doporučení,

kterými by se krajské samosprávy mohly řídit. Scházel kompetenční rámec, který by určoval, kdo rozhoduje, o čem a v rámci jakých limitů. Scházely krizové plány pro jednotlivá města a kraje. Tento přístup vyústil v nekoordinované poskytování pomoci, kdy jednotliví aktéři pracovali izolovaně bez potřebné kooperace a sdílení informací.

„Organizační problémy, které se objevily, byly spojeny například s tím, že KACPU byly od počátku organizovány pod hasiči. Což bylo na jednu stranu dobré pro krizové řízení, ale ukázalo se to nevhodné pro ostatní aspekty jako například zdravotní stav lidí. Do ČR přišli lidé, kteří se dlouhodobě na Ukrajině léčili, například na rakovinu. Útěkem léčbu přerušili a v ČR nastaly vážné problémy, zda a jak je dostat zpět do léčebného programu. Na tyto situace jsme nebyli připraveni.“ (Mgr. Topinková)

I přes řadu nedostatků v krizovém řízení během prvních týdnů převládala spontánní snaha pomoci lidem v nouzi, která měla silnou podporu ze strany veřejnosti.

Souběžně s masovým přijímáním uprchlíků se rozběhly integrační aktivity na podporu jejich začlenění do české společnosti. Hodnotící zprávy a studie, stejně jako odborníci na migraci a integraci se shodují na následujících oblastech, které vyžadují další pozornost státu.

- Bydlení
- Dlouhodobý právní status ukrajinských uprchlíků v ČR, a jejich začlenění do státního systému sociálních dávek
- Práce, uznávání kvalifikací, výuka českého jazyka
- Vzdělávání

5.5 Hodnocení integrace v oblasti bydlení

Hlavním problémem v oblasti bydlení pro ukrajinské uprchlíky zůstává vysoký podíl lidí, kteří jsou odkázáni na nouzové nebytové bydlení, jako jsou ubytovny, penziony, hostely. Nabídka nájemního bydlení je nedostatečná. Nouzové ubytování bylo v počátku uprchlické krize plně hrazeno státem. Od 1.7.2023 je v prvních 150 dnech od udělení dočasné ochrany hrazeno státem. Po 150 dnech od poskytnutí dočasné ochrany si držitel dočasné ochrany musí ubytování hradit sám, pokud nepatří do skupiny zranitelných osob (matky s dětmi bez dostatečných příjmů, senioři, osoby se zdravotním postižením, pečující osoby).

Na otázku bydlení jsem se zaměřila s JUDr. Veronikou Víchovou, která se od počátku uprchlické krize věnuje případům spojeným s bydlením. Podle jejího názoru nejsou pravidla v oblasti ubytování nastavena vstřícně k uprchlíkům, a to ani v roce 2024, dva roky od vypuknutí války na Ukrajině. Legislativa v této oblasti se velice často měnila a pro cizince je složité se v ní zorientovat, zejména jde-li o financování bydlení.

Výplata finanční podpory na bydlení je od Lex Ukrajina 5 spojena s nárokem na humanitární dávku. Řada lidí, kteří podmínky přidělení humanitární dávky nesplňují, o příspěvek na bydlení přišla. Zpočátku byl právní výklad změn Lex Ukrajina 5 ze strany MPSV a MV takový, že pokud je osoba zranitelná, bez ohledu na to, zda má nebo nemá přiznanou humanitární dávku, může využívat nouzové bydlení zdarma. Tento výklad obě ministerstva změnila od září 2023, a ubytování zdarma je poskytnuto pouze osobám, které jsou zranitelné a mají přiznanou humanitární dávku. Tím pro řadu lidí nastal problém, protože měli zaměstnání, například na zkrácený úvazek, a na humanitární dávku tak nedosáhli. Nouzové ubytování si museli začít hradit sami a dostali se do existenčně kritické situace. Podle PAQ Research Integrace ukrajinských uprchlíků dva roky poté, jsou právě tyto změny příčinou propadu do hlubší chudoby asi u 10 % lidí, kteří již předtím žili na hranici chudoby (PAQ Research, 2024, str. 28).

„Chodily k nám podněty, kdy matka se dvěma dětmi bydlela na ubytovně. Obě děti byly zranitelné. Ona byla nezranitelná, takže platila 8 000 Kč za pokoj. S novým výkladem zákona děti přestaly být považované za zranitelné, protože ona měla příjem ze zaměstnání a nedosáhla na humanitární dávku. Platba za pokoj na ubytovně narostla na třikrát 8 000 Kč, takže 24 000 Kč celkem. Výdělek té paní byl asi 23 tisíc korun.“ (JUDr. Víchová).

Poslední právní úprava podporuje šedou ekonomiku, protože nutí lidi pracovat na černo a nepřiznávat své výděly. Uprchlíci musejí mít mnohdy více než jednu práci, aby byli schopni uhradit náklady na bydlení. Podle JUDr. Víchové se objevily případy, kdy ubytovatelé zneužívali situaci uprchlíků a nutili je k posluhování nebo je využívali jiným způsobem. Mnoho lidí se zadlužilo a neví, jak se z té situace dostat. Složité podmínky s ubytováním vedly některé Ukrajince k odchodu z ČR, buď do jiné země nebo zpět na Ukrajinu.

„Stát těmto skupinám neumí pomoci, protože nejsou zahrnutí do státního sociálního systému. Jako rychlé řešení byl zaveden institut mimořádné okamžité pomoci (MOP). Mnoho Ukrajinců o existenci této pomoci neví. Také administrativní náročnost vyřízení MOP vede k tomu, že o ní mnoho lidí nežádá.“ (JUDr. Víchová).

Doporučením, jak by mohl stát v této situaci pomoci, na kterém se odborníci shodují, je zapojit ukrajinské uprchlíky do českého sociálního systému a umožnit jim využívat sociální dávky, které by jim s financováním bydlení pomohly. Tento krok úzce souvisí s vyřešením dlouhodobého pobytového statusu uprchlíků v ČR po skončení dočasné ochrany. Důležitá je také komunikace se širokou veřejností, aby zpřístupnila nájemní byty Ukrajincům.

„Doporučuji také osvětu mezi širokou veřejností v oblasti diskriminace v přístupu k bydlení, aby se lidé v ČR nebáli pronajímat byty Ukrajincům.“ (JUDr. Víchová).

5.6 Právní status ukrajinských uprchlíků v ČR

Právní status uprchlíků vymezuje institut dočasné ochrany. V počáteční fázi uprchlické krize zajistila dočasná ochrana uprchlíkům rychlý přístup ke zdravotnímu pojištění nebo ke vzdělání, otevřela jim trh práce, a zpřístupnila vybrané sociální služby. Prováděcím rozhodnutím EU 2022/382 (Evropská unie, 2022) byla poskytnuta nejprve na jeden rok s možností následného prodloužení o šest měsíců, maximálně o jeden rok. Lex Ukrajina 6 přináší další prodloužení dočasné ochrany do roku 2025. Jde o třetí prodloužení v řadě, kterým zákonodárci získávají další rok na diskusi a rozhodování o budoucím pobytovém statusu pro lidi s dočasnou ochranou. Rozhodnutí na evropské úrovni vyžaduje souhlas všech členských států EU, očekává se tedy časově náročný proces. Jak mi sdělila JUDr. Víchová, někteří politici navrhují platnost směrnice nyní ukončit a aktivovat ji znovu na nové tři roky. Tento postup by však podle ní s velkou pravděpodobností neprošel schválením členských států.

Na otázku, jak se připravuje na další kroky v tomto směru česká vláda, JUDr. Víchová říká: *„Vláda již jednou rozhodnutí o začlenění uprchlíků do národního systému odložila a podle dostupných informací se k tomu stále chystá. Také připravuje nový typ pobytu, který zatím nemá název. Bude zřejmě limitován stávajícími podmínkami pro dlouhodobý nebo trvalý pobyt, které se týkají doložení bezdlužnosti a stabilního příjmu, existence bydlení, uzavřeného zdravotního pojištění. Podrobnosti zatím nejsou k dispozici.“*

Budoucí právní status uprchlíků v ČR zatím nemá jasný plán. Na jedné straně vzniká potřeba podpory integrace uprchlíků jejich zapojením do českého sociálního systému, a to vyžaduje formulovat pobytový status, který toto umožní. Proti tomu stojí na druhé straně vyčkávání české vlády a odkládání těchto rozhodnutí s odvoláním na další kroky Evropské unie. Uprchlíci tak žijí v obrovské nejistotě ohledně svého budoucího setrvání v ČR, což má nezanedbatelný vliv na jejich rozhodovací strategie: návrat domů, setrvání v ČR, přesun do jiné země.

Návrat domů

Uprchlíci odešli z Ukrajiny z bezpečnostních důvodů. Dokud bezpečnostní rizika nepominou a nedojde k ukončení války, nedává pro některé vůbec smysl vracet se zpět. Mnozí přišli o své blízké, o bydlení a majetek. Osobní zážitek z války je pro ně natolik traumatický, že o návratu neuvažují. Je zde také řada individuálních důvodů, které nemusí být vždy racionální, ale emocionální a které rozhodnutí o návratu ovlivní. Významným faktorem v rozhodování o návratu, je čas. Čím déle stráví uprchlíci mimo domov, tím méně o návratu uvažují. Nová země se stane zároveň novým domovem, kde si vytvoří sociální vazby, naleznou práci, vzdělání pro děti.

Podle zprávy IOM ze srpna 2023, 66 % uprchlíků plánovalo někdy v budoucnu návrat domů. O jaký časový horizont se jedná, nebylo možné určit (IOM, 2023).

Odchod do jiné země

V posledních měsících se někteří uprchlíci rozhodli pro přesun do jiné země, v rámci Evropy jde především o Německo. Dalšími destinacemi jsou také USA nebo Kanada. Přesun je podpořen fungující diasporou v těchto zemích, kontakty na známé a přátele, možností vyšších výdělků a lepšího uplatnění. Tyto informace vyplývají ze zprávy IOM nebo Člověka v tísni.

Setrvání v ČR

Pokud vytvoříme podmínky, které umožní uprchlíkům důstojný život v ČR, podpoříme jejich rozhodnutí zde setrvat. Podle PAQ Research z listopadu 2023 uvádělo již 58 % uprchlíků, že chtějí zůstat v ČR dva a více let. To je podle aktualizovaných statistik počtu držitelů dočasné ochrany v ČR asi 180 tisíc lidí, kteří by mohli dlouhodobě participovat na pracovním trhu, vzdělávání nebo zdravotních službách. Důležitá pro rozhodování je jistota právního zázemí a možnost spolehnout se na státní sociální systém. Pro Českou republiku je to příležitost pro vyplnění mezer na trhu práce, a přínos pro ekonomiku díky zvýšené spotřebě a odvodům na pojistné na sociální zabezpečení a daních.

„Příchozí z Ukrajiny pomáhají řešit dlouhodobý nedostatek pracovní síly u nás. Nedochozí k vytlačování českých občanů z práce, naopak pracovní uplatnění uprchlíků odpovídá struktuře poptávky. Data nám jasně ukazují, že hlavně díky velkému zapojení na pracovní trh začínají uprchlíci vyrovnávat celkovou bilanci. Ta se v loňském roce téměř srovnala, protože výrazně posílily příjmy, zejména pak z odvodů na pojistné. Nyní uprchlíci do systému přinášejí více, než z něj dostávají,“ (ministr práce a sociálních věcí Marian Jurečka). (MPSV, 2024.)

5.7 Hodnocení integrace na trhu práce, uznávání pracovních kvalifikací a výuka českého jazyka

V této části spojuji tři oblasti, které by mohly být pojednány individuálně, nicméně ve výsledku spolu velice úzce souvisí, proto jsem se rozhodla je sloučit.

Pracovní uplatnění v ČR postupně našlo 60 % (2022) a 70 % (2023) uprchlíků. V roce 2024 však stále ještě dvě třetiny pracují na méně kvalifikovaných pozicích, než odpovídá jejich vzdělání a zkušenostem. Někteří mají více než jednu práci. To je dáno potřebou finančního zabezpečení základních potřeb jako je jídlo, bydlení, zdravotní péče. Čtyři z deseti uprchlíků uvádějí potřebu vydělávat peníze jako největší bariéru

účasti na jazykových kurzech (PAQ Research, dva roky poté strana 20). Nízká znalost jazyka brání v získání kvalifikované pozice, ale také v přípravě na uznání kvalifikace.

Tuto situaci potvrzuje také IOM ve své zprávě. Uprchlíci považují zaměstnání a jazykové kurzy, hned za zdravotními službami, za nejdůležitější oblasti pro další integraci. Zároveň u těchto oblastí potřebují více informací, jak a kde hledat pomoc. (IOM, 2023, str. 16).

Stát organizuje pomoc s výukou českého jazyka prostřednictvím Center na podporu integrace cizinců (CPIC). S Mgr. Pavlíčkovou jsme diskutovaly o tom, že v souvislosti s příchodem uprchlíků z Ukrajiny byly jazykové kurzy výrazně posíleny. Díky speciálním projektům podporovaným z Evropské unie a UNICEF mohl být navýšen počet kurzů. Kurzy probíhají zdarma. V tomto směru, jak mi uvedla Mgr. Pavlíčková, jsou ukrajinští uprchlíci poměrně specifictí, protože nedůvěřují službám, za které nemusí platit. To se týká obecně všech služeb nabízených bezplatně. O jazykovou výuku nicméně mají zájem, nezbyvá jim však na ni čas.

Větší flexibility v poskytování jazykové výuky nejen státem, ale také zaměstnavateli během pracovní doby, nebo vyšší nabídka kurzů se zajištěným hlídáním dětí by mohla přispět ke zlepšení současné situace.

Bez dostatečné jazykové znalosti se komplikuje již tak složitý systém uznávání kvalifikací. Strategický dokument Integrace ukrajinských uprchlíků v ČR 2022+. (Kment et al., 2022, str. 94) poukazuje na uznávání kvalifikací jako na možnou bariéru integrace. ČR má v porovnání s ostatními státy EU nejvíce regulovaných profesí, kde je uznání kvalifikace nezbytné. Pro uznání kvalifikace je třeba doložit potvrzení o odpovídajícím vzdělání, což může být pro lidi na útěku problém, protože tyto dokumenty s sebou obvykle nemají. Obdobně je to s doložením let praxe. Některé profese vyžadují složení nostrifikační zkoušky v českém jazyce. Podle PAQ Research zprávy uvedlo 42 % vysokoškolsky vzdělaných uprchlíků uznání kvalifikace jako hlavní bariéru v nalezení lepší práce, než nyní vykonávají (PAQ Research, 2022).

<https://www.paqresearch.cz/post/prace-ukrajinskych-uprchliku-v-cesku/>

5.8 Hodnocení integrace v oblasti vzdělávání

Podíl dětí, které docházejí do mateřské školy nebo na základní školu, trvale narůstá. Mateřské školy navštěvovalo v roce 2022 65 % dětí a v roce 2023 se podíl zvýšil na 68-83 %. V základních školách bylo registrováno na konci roku 2022 90 % dětí, o rok později 97 % (PAQ Research, 2024, str. 16).

Integraci dětí do českého vzdělávacího systému jsem diskutovala s Mgr. Helenou Topinkovou. Jak vyplynulo z jednoho z průzkumů, který zpracovávala, nebyla integrace předškolních a školních dětí v prvním školním roce 2022/2023 dostatečně

připravena. Děti nastoupily do české školy s českými osnovami, které se od ukrajinských liší. Školy jim neposkytly kulturní orientaci v novém prostředí. Velkým problémem byla jazyková bariéra jak pro děti, tak pro jejich rodiče. Scházely volnočasové aktivity. Některé děti se cítily být nepřijaté kolektivem.

„Děti odmítaly chodit do škol. České děti jim sdílely to, co slyšely doma od svých rodičů, že zabírají místa na školách českým dětem. Objevila se šikana.“ (Mgr. Topinková).

I v roce 2023 zůstala řada dětí stále na online výuce, protože rodiče počítali s návratem domů. Tím, že neposílali do školy, porušili české zákony o povinné školní docházce. Zároveň ukrajinským dětem scházel kontakt s českými dětmi k potřebné integraci. Některé ukrajinské matky se obracely na kancelář Veřejného ochránce práv s tím, že nedostaly možnost zapsat dítě na základní školu. Ukázalo se, že nefunguje tzv. kaskádový systém, v němž by spádová škola, pokud má plnou kapacitu, měla informovat zřizovatele, a ten by aktivně hledal další možnou školu. V případě neúspěchu by měl zřizovatel vyrozumět ministerstvo, a to následně najít řešení.

„Ministerstvo tvrdí, že žádné nezařazené děti u nich nahlášené nejsou. Ukrajinské rodiny tvrdí, že jejich děti byly z různých důvodů odmítnuty z výuky. Takže vzniká informační mezera, kaskáda nefunguje.“ (JUDr. Víchová)

Kritické je střední školství, kde je účast na výuce stále velmi nízká. V roce 2022 bylo na středních školách registrováno 46 %, v roce 2023, 46 % až 60 %. (PAQ Research, 2024, str. 16). Vstup na střední školy komplikuje nízká znalost českého jazyka, která je pro studenty překážkou ve zvládnutí přijímacích zkoušek. Řada dětí ve středoškolském věku se rozhodla v ČR pracovat.

„V souvislosti s ukrajinskými dětmi se také používá pojem „ztracená generace“. Jde o děti, které po příchodu do ČR chtějí především pomoci rodičům, proto se snaží rychle nastoupit do práce, upřednostňují práci před studiem. Nebo se chtějí vrátit na Ukrajinu a bojovat proti Rusům spolu s otci.“ (Mgr. Topinková)

Postoj těchto dětí je zcela pochopitelný, pokud jej propojíme se situací jejich rodičů, především matek, jejichž pracovní výdělky v některých případech dokonce nestačí na pokrytí nákladů na ubytování.

V širších souvislostech se odborníci shodují na tom, že ve vzdělávání potřebujeme dále posilovat výuku češtiny na všech stupních. A dále zpřístupnit ukrajinským dětem možnost zahájit studium na střední škole, nebo toto studium v ČR dokončit. Velice prospěšná by byla osvěta v oblasti šikany dětí.

Závěr

Uprchlická krize vyvolaná válečným konfliktem na Ukrajině výrazně ovlivnila Českou republiku ve vše sférách jejího fungování. V počtu držitelů dočasné ochrany na 1000 obyvatel jsme na třetím místě mezi státy, které ukrajinské uprchlíky přijímají. V historii Českého státu jsme takto silnou migrační vlnu dosud nezažili. Cílem bakalářské práce bylo popsat a vyhodnotit postup českého státu při zvládnutí ukrajinské uprchlické krize v prvním roce od vypuknutí válečného konfliktu na Ukrajině.

Příchod uprchlíků má vždy pozitivní i negativní dopad jak na ně samotné, tak na hostitelskou zemi. Okamžitě po jejich příchodu se projevuje zejména finanční a společenská zátěž, kterou nese hostitelská země. Dlouhodobě mohou mít uprchlíci pozitivní vliv na růst ekonomiky nebo na obohacení společenského a kulturního života.

Ve své práci na základě analýzy sekundárních zdrojů odpovídám na otázku, jaká opatření přijímala vláda České republiky v průběhu uprchlické krize a jaké podmínky vytvářela pro přijetí a adaptaci ukrajinských uprchlíků. Otázku zpracovávám nejprve z pohledu legislativy a jejího vývoje během uprchlické krize a navazuji opatřeními v oblasti integrace uprchlíků.

V období bezprostředně po vypuknutí konfliktu stát úspěšně zvládl masivní příliv lidí, kteří potřebovali humanitární pomoc – bydlení a stravu. Díky institutu dočasné ochrany, který aktivovala Evropská unie, byli tito lidé rychle zapojeni do trhu práce a měli pokrytou nezbytnou zdravotní péči. Pozornost státu směřovala také k zapojení dětí do českého vzdělávacího systému. Vláda řídila tyto oblasti prostřednictvím sady zákonů označovaných jako Lex Ukrajina, které byly průběžně novelizovány a doplňovány dalšími nařízeními. Organizaci poskytování humanitární pomoci řídil v prvním roce uprchlické krize hasičský sbor a kraje prostřednictvím krajských center na pomoc Ukrajině (KACPU).

Souběžně s vytvořením základního právního rámce formovala vláda strategii v oblasti integrace uprchlíků publikovanou jako Stanovení strategických priorit ke zvládnutí uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu. Tento dokument měl být klíčový pro úspěšnou adaptaci ukrajinských uprchlíků v ČR.

Již v druhém období uprchlické krize začaly být patrné mezery a nedostatky v jednotlivých oblastech integrace. Postoj českého státu k integraci byl jednosměrný bez reflektování potřeb uprchlíků. Vláda určila, jaké oblasti jsou pro integraci důležité a na ně se zaměřovala. Scházela zpětná vazba od Ukrajinců. V důsledku toho vyvolaly některé integrační aktivity problémy jak uprchlíkům, tak české společnosti. Na tyto

problémy ve své práci upozorňuji a dokládám je zprávami a průzkumy o stavu integrace uprchlíků. Konkrétně jde o:

- Bydlení: v oblasti bydlení je velký podíl lidí na ubytovnách nebo v jiných formách nebytového bydlení, jež někteří s výdělků z nízkokvalifikovaných prací nejsou schopni hradit.
- Právní status uprchlíků v ČR: uprchlíci pobývají v ČR již třetí rok se statutem dočasné ochrany. Právní forma pobytu na našem území, která by jim umožňovala plnohodnotnou integraci, včetně například zapojení se do státního sociálního systému, je stále v řešení. Tento stav uvádí uprchlíky do existenční nejistoty a znemožňuje jim aktivně si zlepšit svoji životní situaci.
- Trh práce, uznávání kvalifikací a výuka českého jazyka: velká část uprchlíků našla v ČR zaměstnání. Pracují však na méně kvalifikovaných, a tedy hůře placených pozicích. Na kurzy češtiny jim obvykle nezbyvá čas. Zároveň nabídka flexibilní výuky například během pracovní doby, nebo v kombinaci s hlídáním dětí, je velmi omezená. Proces uznávání kvalifikací je zdoluhavý, a i zde se očekává určitá minimální úroveň znalosti českého jazyka.
- Vzdělávání: stále je třeba intenzivně pokračovat s výukou českého jazyka na všech stupních škol. Speciální podporu potřebují středoškoláci nebo uchazeči o studium na střední škole ve zvládnutí přijímacích zkoušek a dokončení studia. Jejich docházka na výuku je nejnižší (46 %) mezi všemi vzdělávacími stupni.

Oslovení odborníci na migraci potvrdili naléhavost řešit výše uvedené oblasti pomocí příkladů z praxe, které jsou v práci uvedeny. Zároveň se shodují na tom, že Česká republika dosud plně nevyužila potenciál, který uprchlíci přinášejí. Převážná většina příchozích jsou lidé v produktivním věku, kteří jsou ochotni pracovat a snaží se o to, aby byli soběstační. Jejich kvalifikaci, znalosti a zkušenosti bychom mohli dobře uplatnit na trhu práce, pokud bychom je dokázali zaměstnat na odpovídajících pracovních pozicích a jejich dětem umožnili standardní vzdělávání v českém vzdělávacím systému. Vzhledem k tomu, že více než polovina ukrajinských uprchlíků plánuje setrvat v ČR v nejbližších dvou letech, je hledání vhodných řešení těchto integračních problémů stále aktuální.

Literatura

- Anderle, J. (2022). *Nová zpráva ukazuje, že státy přijímající nejvíce uprchlíků z Ukrajiny jsou zároveň nejméně připravené. Člověk v tísni*. Citováno 23. 3. 2024. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/nova-srovnavaci-zprava-ukazuje-8888gp>
- Česko. (1999a). *Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky ve znění pozdějších předpisů*. Sbírka zákonů České republiky, částka 106. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>
- Česko. (1999b). *Zákon č. 325/1999 Sb., Zákon o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu)*. Sbírka zákonů České republiky, částka 106. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-325>
- Česko. (2003). *Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců*. Sbírka zákonů České republiky, částka 79. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-221>
- Česko. (2022a). *Zákon č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny, vyvolaným invazí vojsk Ruské federace připravený Ministerstvem vnitra ČR*. Sbírka zákonů České republiky, částka 36. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2022-65>
- Česko. (2022b). *Zákon č. 66/2022 Sb., o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace*. Sbírka zákonů České republiky, částka 36. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2022-66>
- European union. (2011). *Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council*. Official Journal of European Union. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:337:0009:0026:en:PDF>
- Česko. (2022d). *Zákon č. 175/2022 Sb., o dalších opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace a o změně dalších zákonů v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace*. Sbírka zákonů České republiky, částka 83. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2022-175>
- Česko. (2022e). *Zákon č. 198/2022 Sb., Zákon, kterým se mění zákon č. 65/2022 Sb., o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, ve znění zákona č. 175/2022 Sb., a zákon č. 66/2022 Sb., o opatřeních v oblasti zaměstnanosti a oblasti sociálního zabezpečení v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, ve*

znění zákona č. 175/2022 Sb. Sbírnka zákonů České republiky, částka 90. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2022-198>

Česko. (2022c). *Zákon č. 67/2022 Sb., o opatřeních v oblasti školství v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace*. Sbírnka zákonů České republiky, částka 36. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2022-67>

Český statistický úřad. (2022). *Milion Čechů bojuje s chudobu: Příjmová chudoba ohrožuje necelou desetinu obyvatel*. (2022). Český statistický úřad. Citováno 23. 3. 2024. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/milion-cechu-bojuje-s-chudobou>.

Český statistický úřad. (2024). *Data-počet cizinců*. Český statistický úřad. Citováno dne 20. března 2024. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu#cr

Evropská unie. (2001). *Směrnice Rady 2001/55/ES ze dne 20. července 2001 o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob a o opatřeních k zajištění rovnováhy mezi členskými státy při vynakládání úsilí v souvislosti s přijetím těchto osob a s následky z toho plynoucími*. Úřední věstník Evropské unie, 19/sv. 4. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32001L0055>

Evropská unie. (2022). *Prováděcí rozhodnutí Rady (EU) 2022/382 ze dne 4. března 2022, kterým se stanoví, že nastal případ hromadného přílivu vysídlených osob z Ukrajiny ve smyslu článku 5 směrnice 2001/55/ES, a kterým se zavádí jejich dočasná ochrana*. EUR-Lex. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32022D0382>

Extrémní chudoba. (2001-). Wikipedia: the free encyclopedia. Citováno 23. 3. 2024. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Extr%C3%A9mn%C3%AD_chudoba

FRS. (2024). *Dočasná ochrana: Změny ve fungování Krajských asistenčních center pomoci Ukrajině (KACPU) a přidělování státního humanitárního ubytování od 1. 1. 2024*. FRS Oficiální webový portál pro cizince, kteří žijí nebo chtějí žít v České republice. Citováno 23. 3. 2024. Dostupné z: <https://frs.gov.cz/docasna-ochrana-zmeny-ve-fungovani-kacpu-od-1-1-2024/>

Chrzová, B. (2022). *Lex Ukrajina – základní přehled*. Migraceonline.cz. Citováno 23. 3. 2024. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/lex-ukrajina-zakladni-prehled>

- Kment, Š., Prokop, D., & , M. L. (2022). *Integrace ukrajinských uprchlíků v ČR 2022+: Bydlení, trh práce, vzdělávání*. Diverzita. Citováno 23. 3. 2024. Dostupné z: https://diverzita.cz/upload/content/files/articles/PAQ_CP_Integrace_Uprchliku_PUBLIKACE_1vydani.pdf
- Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). (2023). *Socioekonomická situace ukrajinských uprchlíků se zaměřením na ženy*. Citováno 20. března 2024. Dostupné z: <https://dtm.iom.int/reports/czechia-socioekonomicka-situace-ukrajinskych-uprchliku-se-zamerenim-na-zeny-leden-cerven>
- Mezinárodní organizace pro migraci (IOM). (2023). *DTM Czechia Průzkumy mezi uprchlíky z Ukrajiny: potřeby, záměry a výzvy v oblasti integrace*. Mezinárodní organizace pro migraci. Citováno 23. 3. 2024. Dostupné z: <https://migracnikonsorciem.cz/wp-content/uploads/2023/08/IOM-Czechia-DTM-2Q-2023-CZ.pdf>
- Migrační konsorcium. (2024). *Uprchlíci z Ukrajiny v datech a analýzách*. Migrační konsorcium. Citováno 20.3. 2024. Dostupné z: <https://migracnikonsorciem.cz/cs/data-statistiky-a-analyzy/uprchlici-z-ukrajiny-v-datech/#uprchlici-eu>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky (MPSV ČR). (2024). *Dva roky pomoci ukrajinským uprchlíkům v datech MPSV: do rozpočtu přispěli dvojnásobek toho, kolik stála humanitární dávka*. Ministerstvo práce a sociálních věcí. Tisková zpráva. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/7095934/TZ_bilance_UA_23022024_final.pdf
- Ministerstvo vnitra České republiky (MV ČR). (2015). *Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců - Ve vzájemném respektu a Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016*. Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>
- Ministerstvo vnitra České republiky (MV ČR). (2023). *Zpráva o situaci z oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky 2022*. Citováno 20. března 2024. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/vyrocnizpravy-osituaciv-oblastimigrace-a-integrace.aspx>
- Ministerstvo vnitra České republiky (MV ČR). (2024). *Státní integrační program*. Státní integrační program. Citováno 23. 3. 2024. Dostupné z: <https://www.integracniprogram.cz/>

- Nouzový stav v Česku. (2001-). Wikipedia: the free encyclopedia. Citováno 23. 3. 2024.
Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Nouzov%C3%BD_stav_v_%C4%8Cesku
- OECD. (2017). *Assessing the contribution of refugees to the development of their host countries*. OECD Publishing. Citováno dne 20. března 2024. Dostupné z:
[https://one.oecd.org/document/DEV/DOC\(2017\)1/En/pdf](https://one.oecd.org/document/DEV/DOC(2017)1/En/pdf)
- Paleček, J., & Lupták, L. (2022). *Váleční uprchlíci v hromadných ubytovacích zařízeních v Plzeňském kraji. Člověk v tísni*. Citováno 23. 3. 2024. Dostupné z:
https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1849/file/v-zkumn--zprava_final.pdf.
- PAQ Research. (2022). *Hlas Ukrajinců: Pracovní uplatnění, dovednosti a kvalifikace uprchlíků*. PAQ Research. Citováno 23. 3. 2024. Dostupné z:
<https://www.paqresearch.cz/post/prace-ukrajinskych-uprchliku-v-cesku>
- PAQ Research. (2023). *Integrace ukrajinských uprchlíků: rok poté.: Shrnujeme úspěchy i přetrvávající výzvy*. PAQ Research. Citováno 23. 3. 2024. Dostupné z:
<https://www.paqresearch.cz/post/integrace-ukrajinskych-uprchliku-rok-pote>.
- PAQ Research. (2024). *Integrace ukrajinských uprchlíků: 2 roky poté a výhled na 2024+*. PAQ Research. Citováno 23. 3. 2024. Dostupné z:
www.paqresearch.cz/post/dva-roky-pote/
- Stanovení strategických priorit vlády ČR ke zvládnutí uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu*. (2022). Vláda České republiky. Citováno 23. 3. 2024.
Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/aktualne/vysledky-jednani-vlady-13--dubna-2022-195666/>
- Wolfhardt, A., Conte, C., & Yilmaz, S. (2022). *The European benchmark for refugee integration: A comparative analysis of the National Integration Evaluation Mechanism in 14 EU countries*. NIEM all in for integration. Citováno 23. 3. 2024. Dostupné z:
<https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/1840/file/the-european-benchmark-for-refugee-integration--evaluation-2-comprehensive-report.pdf>